

Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-544/2005
Procesinio sprendimo kategorijos
1.2.2.
2.4.8.

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2005 m. gruodžio 13 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija, susidedanti iš kolegijos pirmininko Albino Sirvydžio, Egidijaus Bieliūno, Valerijaus Čiučiulkos, Gintaro Godos, Rimanto Baumilo, Benedikto Stakausko ir pranešėjo Vytauto Piesliako,

sekretoriaujant E. Jasionienei,
dalyvaujant prokurorui M. Dūdai,
gynėjui advokatui V. Sviderskiui,
nuo baudžiamosios atsakomybės atleistam R. Paksui,

teismo posėdyje kasacine tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotojo** ir nuo baudžiamosios atsakomybės atleisto **Rolando Pakso** kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 1 d. nuosprendžio.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 25 d. nuosprendžiu Rolandas Paksas išteisintas, nepadarius veikos, turinčios Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 125 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo požymių.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2005 m. kovo 1 d. nuosprendžiu panaikino Vilniaus apygardos teismo 2004 m. spalio 25 d. nuosprendį ir priėmė naują nuosprendį, kuriuo R. Paksą pripažino padarius nusikalstamą veiką, numatytą BK 125 straipsnio 1 dalyje. Vadovaujantis BK 36 straipsniu baudžiamoji byla nutraukta pripažinus, kad dėl aplinkybių pasikeitimo R. Paksas tapo nebepavojingas, ir jis nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 125 straipsnio 1 dalį atleistas.

Teisėjų kolegija, išklausiusi teisėjo pranešimą, prokuroro, prašiusio jo skundą tenkinti, o R. Pakso kasacinį skundą palikti nenagrinėtą arba atmesti, R. Pakso ir jo gynėjo, prašiusių R. Pakso kasacinį skundą tenkinti, o prokuroro kasacinį skundą atmesti, paaiškinimus,

n u s t a t ė :

Rolandas Paksas buvo kaltinamas pagal BK 125 straipsnio 1 dalį ir perduotas teismui už tai, kad jis, būdamas Lietuvos Respublikos Prezidentas, pagal pareigas galėdamas susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia informacija, 2003 m. kovo 16 d. ir 2003 m. kovo 17 d. Valstybės saugumo departamento generalinio direktoriaus Mečio Laurinkaus asmeniškai supažindintas su valstybės paslaptį sudarančia informacija, žymima slaptumo žyma „slaptai“, apie tai, kad Valstybės saugumo departamento pareigūnai Jurijaus Borisovo atžvilgiu Operatyvinės veiklos įstatymo nustatyta tvarka naudoja technines priemones specialia tvarka – vykdo telekomunikacijos priemonėmis perduodamos informacijos kontrolę (klausosi Jurijaus Borisovo pokalbių mobiliojo ryšio telefonais abonementiniais numeriais 8-612-29500 ir 8-612-28881) atitinkamai pagal Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininko 2002 m. gruodžio 23 d. sankciją bei 2003 m. vasario 28 d. nutartį Nr. 400s, ir su valstybės paslaptį sudarančia informacija, žymima slaptumo žyma „slaptai“, gauta operatyvinių veiksmų metu 2003-03-01 8.17 val., 2003-03-04 10.43 val., 2003-03-05 10.17 val., 2003-03-05 10.51 val., 2003-03-08 10.44 val. ir 2003-03-16 18.15 val., Jurijaus Borisovo telefoninių pokalbių su Anna Zatonškaja, Anatolijumi Potninu ir Algirdu Drakšu turinio suvestinėmis, privalėdamas šią paslaptį sudarančią informaciją saugoti visą jos išlaptinimo terminą bei neatskleisti jos kitiems asmenims, 2003 m. kovo 17 d. vakare apie 20 val. savo gyvenamojoje vietoje – Vilniuje, Šilo g. 48, susitikimo su Jurijumi Borisovu metu informavo jį apie tai, kad Valstybės saugumo departamento pareigūnai jo atžvilgiu atlieka operatyvinį tyrimą bei naudoja technines priemones specialia tvarka – vykdo telekomunikacijos priemonėmis perduodamos informacijos kontrolę (klausosi Jurijaus Borisovo pokalbių mobiliojo ryšio telefonais abonementiniais numeriais 8-612-28881 ir 8-612-29500) ir atskleidė 2003-03-01 8.17 val., 2003-03-04 10.43 val., 2003-03-05 10.17 val., 2003-03-05 10.51 val., 2003-03-08 10.44 val. ir 2003-03-16 18.15 val. vykusių Jurijaus Borisovo pokalbių su Anna Zatonškaja, Anatolijumi Potninu ir Algirdu Drakšu turinio detales.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2004 m. spalio 25 d. nuosprendžiu R. Paksą pagal šį kaltinimą išteisino kaip nepadariusį veikos, turinčios nusikaltimo, numatyto BK 125 straipsnio 1 dalyje, požymių.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 1 d. nuosprendžiu Vilniaus apygardos teismo 2004 m. spalio 25 d. nuosprendis panaikintas ir priimtas naujas nuosprendis. Apeliacinio teismo nuosprendyje nustatyta, kad Rolandas Paksas, būdamas Lietuvos Respublikos Prezidentas, pagal pareigas galėdamas susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia informacija, 2003 m. kovo 16 d. ir 2003 m. kovo 17 d. Valstybės saugumo departamento generalinio direktoriaus M. Laurinkaus asmeniškai supažindintas su valstybės paslaptį sudarančia informacija, žymima slaptumo žyma „slaptai“, apie tai, kad Valstybės saugumo departamento pareigūnai Jurijaus Borisovo atžvilgiu Operatyvinės veiklos įstatymo nustatyta tvarka naudoja technines priemones specialia tvarka – vykdo telekomunikacijos priemonėmis perduodamos informacijos kontrolę (klausosi Jurijaus Borisovo pokalbių mobiliojo ryšio telefonais abonementiniais numeriais 8-612-29500 ir 8-612-28881) atitinkamai pagal Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininko 2002 m. gruodžio 23 d. sankciją ir 2003 m. vasario 28 d. nutartį Nr. 400s, ir su valstybės paslaptį sudarančia informacija, žymima slaptumo žyma „slaptai“, gauta operatyvinių veiksmų metu – 2003-03-01 8.17 val., 2003-03-04 10.43 val., 2003-03-05 10.17 val., 2003-03-05 10.51 val., 2003-03-08 10.44 val. ir 2003-03-16 18.15 val., Jurijaus Borisovo telefoninių pokalbių su Anna Zatonškaja, Anatolijumi Potninu ir Algirdu Drakšu turinio suvestinėmis, privalėdamas šią paslaptį sudarančią informaciją saugoti visą jos išlaptinimo terminą ir neatskleisti jos kitiems asmenims, 2003 m. kovo 17 d. vakare apie 20 val. savo gyvenamojoje vietoje – Vilniuje, Šilo 48, susitikimo su Jurijumi Borisovu metu informavo jį apie tai, kad Valstybės saugumo departamento pareigūnai jo atžvilgiu atlieka operatyvinį tyrimą bei naudoja technines priemones specialia tvarka – vykdo telekomunikacijos priemonėmis perduodamos informacijos kontrolę (klausosi Jurijaus Borisovo pokalbių mobiliojo ryšio telefonais) ir atskleidė

Jurijaus Borisovo minėtų telefoninių pokalbių su Anna Zatonskaja ir Anatolijumi Potninu turinio detales. Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegija padarė išvadą, kad Rolandas Paksas padarė nusikalstamą veiką, numatytą BK 125 straipsnio 1 dalyje. Nuosprendyje vadovaujantis BK 36 straipsniu pripažinta, kad dėl aplinkybių pasikeitimo Rolandas Paksas tapo nepavojingas, todėl baudžiamoji byla nutraukta ir Rolandas Paksas nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas.

Kasaciniu skundu **Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotojas** prašo teismo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. kovo 1 d. nuosprendį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka dėl netinkamai pritaikyto baudžiamojo įstatymo – BK 36 straipsnio, nesant jo taikymo pagrindų ir sąlygų.

Kasatoriaus manymu, teismo konstatuotos aplinkybės, dėl kurių R. Paksas neteko teisės susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia informacija, negali lemti asmens pripažinimo nepavojingu, nes šios aplinkybės nėra visaapimančios dėl padarytos nusikalstamos veikos ir ją padariusio asmens. Tai, kad R. Paksas niekada negalės užimti jokių pareigų, kurias asmuo gali pradėti eiti tik po to, kai duoda Konstitucijoje numatytą priesaiką, lemia jo nepavojingumą tik dėl neapibrėžto kiekio valstybės paslaptį sudarančios informacijos, kuri jam nebegalės tapti žinoma, atskleidimo, tačiau R. Paksas, eidamas Lietuvos Respublikos Prezidento, o anksčiau – ir kitas pareigas, turėjo teisę ir susipažinti su nemažai valstybės paslaptį sudarančios informacijos. Būtent dėl šios informacijos, R. Paksui žinomos iki nusikalstamos veikos padarymo, apkaltos proceso tvarka jis buvo pašalintas iš Lietuvos Respublikos Prezidento pareigų, R. Paksas pavojingumo nėra praradęs, nepasikeitusios ir kitos aplinkybės, lemiančios R. Pakso santykį su šia informacija.

Kita vertus, kasatoriaus manymu, aplinkybių pasikeitimas turi taip paveikti kaltininką, nulemti tokius jo individualių savybių pasikeitimus, kurie leistų teismui įsitikinti, jog dėl aplinkybių pasikeitimo asmuo tapo nepavojingas dėl jo padarytos nusikalstamos veikos. Individualių R. Pakso savybių pasikeitimas nuosprendyje nekonstatuotas ir neapertas, apsiribota tik objektyvių aplinkybių nurodymu, visiškai nesiejant jų su individualiomis kaltininko savybėmis. Išvados apie tai, kad asmuo nustojo būti pavojingas, gali būti padarytos tik iš esmės išnagrinėjus aplinkybių, susijusių su asmeniu, jo gyvenimo ir darbo sąlygomis, pasikeitimą.

Asmuo tampa nepavojingas pasikeitus aplinkybėms dėl to, kad pašalinamos iki nusikalstamos veikos buvusios sąlygos, turėjusios įtakos asmens galimybei padaryti nusikalstamą veiką, tačiau šiuo konkrečiu atveju buvo pašalintos ne sąlygos padaryti nusikalstamą veiką – atskleisti valstybės paslaptį, bet tik sąlygos sužinoti naują valstybės paslaptį sudarančią informaciją ateityje. Tokiu atveju neteisinga teigti, jog R. Paksas tapo nepavojingas, nes asmens nepavojingumas dėl padarytos nusikalstamos veikos yra sietinas su visiškai apribota galimybe padaryti nusikalstamą veiką, o tokia galimybė nėra eliminuota, pasikeitusios aplinkybės tam jokios įtakos taip pat neturi. BK 36 straipsnio taikymo prasme aktualu yra tai, kad pasikeitusios objektyvios aplinkybės buvo R. Pakso teisinio persekiojimo ir konstitucinės atsakomybės taikymo išdava, kuri tik dar kartą patvirtina R. Pakso pavojingumą.

Kasaciniu skundu **nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas Rolandas Paksas** prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. kovo 1 d. nuosprendį ir palikti galioti Vilniaus apygardos teismo 2004 m. spalio 25 d. nuosprendį. Kasatorius mano, kad Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 1 d. nuosprendis naikintinas dėl esminio Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1, 2 dalies, 7 straipsnio, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 4 dalies ir Baudžiamojo proceso kodekso nuostatų pažeidimų (BPK 369 straipsnio 1 dalies 2 punktas).

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnyje ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnyje įtvirtinta, kad asmuo, kaltinamas padaręs nusikaltimą, turi teisę, kad jo byla viešai ir teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir bešališkas teismas; bausmė gali būti skiriama ar taikoma tik remiantis įstatymu; niekas negali būti baudžiamas už tą patį nusikaltimą antrą kartą. Taip pat kaltinamasis savo skundą grindžia Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsniu, kuriame nurodyta, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai; teisėjas ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi; teisėjai, nagrinėdami bylas,

klauso tik įstatymo, ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 110 straipsniu, nustatančiu, kad teisėjas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai; tais atvejais, kai yra pagrindo manyti, kad įstatymas ar kitas teisinis aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teisėjas sustabdo šios bylos nagrinėjimą ir kreipiasi į Konstitucinį Teismą, prašydamas spresti, ar šis įstatymas ar kitas teisinis aktas atitinka Konstituciją. Šią konstitucinę nuostatą sukonkretina BPK 234 straipsnio 5 dalis.

Pagal BK 36 straipsnį atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės asmeniui BK 67 straipsnis numato galimybę skirti baudžiamojo poveikio priemones. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, priimdama 2005 m. kovo 1 d. nuosprendį, atsižvelgusi į kaltinamajam pritaikytą konstitucinę sankciją, pripažino, kad BK 67 straipsnyje nustatytų baudžiamojo poveikio priemonių taikymas yra netikslingas ir neatitinka BK 41 straipsnyje numatytos bausmės paskirties. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 1 d. nuosprendžiu R. Paksui pritaikyta konstitucinė sankcija savo prasme ir padariniais yra griežtesnė tiek už BK 67 straipsnyje numatytas baudžiamojo poveikio priemones, tiek už kaltinamojo padarytos nusikalstamos veikos, už kurią baudžiamoji atsakomybė nustatyta BK 125 straipsnio 1 dalyje, sankcijoje numatytą vieną iš alternatyvių bausmių rūšių – atėmimą teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla (BK 45 straipsnio 2 dalis). Tokia konstitucinė sankcija, kasatoriaus manymu, neproporcinga padarytam pažeidimui, nes panaikina asmens rinkimų teisę ir nėra būtina demokratinėje visuomenėje. Tokią poziciją išdėstė Europos Žmogaus Teisių Teismas byloje *Ždanoka prieš Latviją*. Dėl šios priežasties Lietuvos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimu nustatytas draudimas iki gyvos galvos būti renkamam Lietuvos Respublikos Prezidentu ir užimti tokias Konstitucijoje nurodytas pareigas, kurių ėjimo pradžia yra susijusi su Konstitucijoje numatytos priesaikos davimu, kasatoriaus manymu, neatitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatų, ginančių nekaltumo prezumpciją (Konvencijos 6 straipsnio 2 dalis).

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, priimdama 2005 m. kovo 1 d. nuosprendį, turėjo diskreciją pasirinkti, grįsti ar ne baudžiamojo poveikio priemonių neskyrimo motyvus konstitucine sankcija. Tačiau ji taikė minėtą konstitucinę sankciją kaltinamajam ir pažeidė Konstitucijos 31 straipsnio 4 dalį, 109 straipsnį, Konvencijos 6 straipsnio 2 dalies ir 7 straipsnio nuostatas. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, priimdama 2005 m. kovo 1 d. nuosprendį nutraukti bylą atleidžiant kaltinamąjį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 36 straipsnį, rėmėsi Konstitucinio Teismo sankcija, paskirta dar iki kaltinamojo bylą išnagrinėjant teisme. Tokiu būdu apeliacinis teismas pripažino, kad Konstitucinis Teismas kaltinamojo konstitucinę bylą buvo transformavęs į baudžiamąją, įvardijęs jį asmeniu, „kaltinamu nusikaltimo padarymu“, o bausmę nustatė be įstatymo.

Kadangi apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje dėl kaltinamojo juridiskai reikšmingos teismo išvados padarytos vadovaujantis jam pritaikyta neteisėta konstitucine sankcija dar iki baudžiamosios bylos išnagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme, todėl, kasatoriaus manymu, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija buvo šališka (EŽTK 6 straipsnio 1 dalis), laikė kasatorių kaltu dar iki bylos išnagrinėjimo teisme (EŽTK 6 straipsnio 2 dalis), pažeidė principą, kad nėra bausmės be įstatymo (EŽTK 7 straipsnis). Išdėstytos aplinkybės, kasatoriaus manymu, rodo, kad Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 1 d. nuosprendis yra neteisėtas ir priimtas nesilaikant baudžiamojo proceso įstatymų, t. y. BPK 1 straipsnio 1 dalies, 44 straipsnio 5 dalies, ir pažeidžiant pagrindines žmogaus teises ir laisves, įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnyje ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1, 2 dalyse bei 7 straipsnyje. Be to, ir pats Konstitucinis Teismas, nedarydamas jokių nuorodų į konkrečias materialinės teisės normas ir jomis nesiremdamas bei nustatydamas tokį draudimą ir taikydamas kaltumo prezumpciją, pažeidė kitą Konvencijos 7 straipsnyje įtvirtintą ir ginamą principą – nėra bausmės be įstatymo.

Apeliacinės instancijos teismas, tikrindamas nuosprendį ir vertindamas iš esmės tas pačias faktines aplinkybes, kaip ir pirmosios instancijos teismas, padarė visiškai priešingas išvadas negu

pirmosios instancijos teismas. Apeliacinės instancijos teismui priėmus apkaltinamąjį nuosprendį kasatorius prarado teisę į teisminę gynybą, kuria būtų argumentuotai įrodytas apeliacinės instancijos apkaltinamojo nuosprendžio nepagrįstumas. Baudžiamojo proceso įstatymas kasaciniam teismui nesuteikia galimybės atlikti įrodymų tyrimą, todėl šio teismo galimybės pačiam patikrinti nuosprendžio pagrįstumą šiuo atveju yra ribotos. Taigi pažeidžiama kaltinamojo teisė į teisminę gynybą, kuri yra įtvirtinta Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Septintojo protokolo 2 straipsnyje, kuris skelbia, jog kiekvienas asmuo, kaltinamas nusikaltimo padarymu, turi teisę reikalauti, kad jo pripažinimą kaltu ir nuteisimą peržiūrėtų aukštesnė teisminė instancija. Minėto Konvencijos Septintojo protokolo 2 straipsnio 2 dalyje teigiama, kad šiai teisei gali būti taikomos išimtys lengvesnių nusikaltimų atvejais, kai tai numatyta įstatymo arba kai atitinkamas asmuo buvo nuteistas pirmojoje teismo instancijoje aukštesnės teismo instancijos, arba jeigu jis buvo pripažintas kaltu ir nuteistas po to, kai buvo išnagrinėtas apeliacinis skundas dėl jo išteisinimo.

Europos Žmogaus Teisių Teismas ne kartą buvo nustatęs, kad nekaltumo prezumpcija, ginama Konvencijos 6 straipsnio 2 dalyje, reiškia, kad baudžiamojoje byloje kaltinamojo kaltė turi būti įrodyta nesant abejonės (pvz.: sprendimai bylose *O. prieš Norvegiją* § 37/3, *Condron prieš Jungtinę Karalystę* § 62 ir kt.). Ši samprata taip pat apima ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2003 m. birželio 30 d. nutarimo Nr. 40 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą“ 3.1.8 punktą, kuriame išaiškinta, kad apkaltinamasis nuosprendis negali būti grindžiamas prielaidomis, teismo išvados turi būti pagrįstos įrodymais, neginčijamai patvirtinančiais kaltinamojo kaltę padarius nusikalstamą veiką ir kitas svarbias bylos aplinkybes. Abejonės aiškinamos kaltinamojo naudai tik tada, kai išnaudojus visas galimybes nepavyksta jų pašalinti. Tačiau Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, priimdama skundžiamąjį nuosprendį, šių nuostatų nepaisė. Skundžiamas nuosprendis, kasatoriaus manymu, nėra pagrįstas išsamiai visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, nes apeliacinės instancijos teismas netyrė ir nevertino aplinkybių, galėjusių iš esmės paveikti apeliacinio teismo išvadas. Taigi buvo padaryti esminiai baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimai, sutrukę teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą sprendimą.

Kasacinis skundas motyvuojamas tuo, kad pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, jog įrodymai yra prielaidų pobūdžio, kaltinimo aplinkybės grindžiamos kai kurių aplinkybių atsitiktiniu sutapimu ir iš telefoninių pokalbių konteksto paimtais sakiniais. Skundžiamame apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje nustatyta, t. y. pripažinta įrodyta, kad kaltinamasis R. Paksas atskleidė J. Borisovui jo pokalbių išklotinių su A. Zatonškaja, A. Potninu, vykusių 2003 m. kovo 1 d. 8.17 val.; 2003 m. kovo 4 d. 10.43 val.; 2003 m. kovo 5 d. 10.17 val., 2003 m. kovo 5 d., 10.51 val.; 2003 m. kovo 8 d. 10.44 val., turinio detales. Kaltinamojo pokalbių detalių atskleidimas nepagrįstas ir todėl, kad sąvoka „detalė“ reiškia visumos dalį, smulkmeną. Tuo tarpu pokalbyje buvo aptarta kaltinamojo nesutarimo su J. Borisovu esmė, o tai negali būti įvardyta kaip pokalbių detalė bei pripažinta įrodymu, patvirtinančiu kaltinamojo kaltę atskleidus valstybės paslaptį turinčią informaciją ir pokalbių detales. Tačiau minėtų pokalbių turinio detalės tiek kaltinamajame akte, tiek apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio nustatomojoje dalyje nebuvo atskleistos. Apeliacinio teismo nuosprendžio aprašomojoje dalyje J. Borisovo ir A. Zatonškajos 2003 m. kovo 18 d. 11.50 val. telefoninio pokalbio ištraukos pateiktos tik įrodinėjant kaltinamajam inkriminuojamo nusikaltimo pirmąją dalį – jog būtent kaltinamasis R. Paksas informavo J. Borisovą, kad yra vykdoma jo telefoninių pokalbių kontrolė. Kaltinamajam inkriminuoto kaltinimo antrosios dalies, t. y., kad jis ne tik informavo J. Borisovą, bet ir atskleidė jo atžvilgiu vykdomo telefoninių pokalbių pasiklausymo detales, Apeliacinis teismas nuosprendyje nepagrindė.

Apeliacinės instancijos teismas, nors ir padarė priešingą išvadą nei pirmosios instancijos teismas, tačiau ši išvada, kasatoriaus manymu, yra nepagrįsta ir neatitinka faktinių bylos aplinkybių. Apeliacinis teismas nuosprendyje išdėstytais teiginiais nepaneigė Vilniaus apygardos teismo nuosprendžio išvados dėl liudytojų J. Borisovo ir A. Zatonškajos pokalbyje užfiksuotų teiginių neinformatyvumo. Todėl negalima teigti, jog J. Borisovas, minėto pokalbio su A.

Zatonskaja metu kalbėjo būtent apie jo ir A. Zatonskajos pokalbių išklotines. J. Borisovas, pokalbio su A. Zatonskaja, vykusio 2003 m. kovo 18 d. 11.50 val., metu nieko detalaus nepasakė, t. y. nepranešė, kad kaltinamasis R. Paksas būtų rodęs, citavęs, davęs pokalbių išklotines paskaityti, įteikęs jų kopijas ar pan., nemini jokių datų, jokių pokalbių citatų, konkrečių ištraukų, frazių ar kitokių pokalbio objektyvias aplinkybes atspindinčių detalių. Be to, pats J. Borisovas tokios informacijos nesuteikė nei ikiteisminio tyrimo, nei teismo nagrinėjimo metu.

Kasatorius nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas šališkai tyrė J. Borisovo ir A. Zatonskajos 2003 m. kovo 18 d. 11.50 val. vykusį pokalbį, vadovavosi tik kaltinimo parodymais ir ignoravo gynybos argumentus, galėjusius iš esmės paveikti teismo išvadas. Teismas, užuot pagrįstas ir nepašalintas abejones vertinęs kaltinamojo naudai, priėmė nuosprendį remdamasis J. Borisovo ir A. Zatonskajos minėto pokalbio turiniu kaip vieninteliu objektyviu kaltinamojo R. Pakso kaltės įrodymu. Tokiu būdu apeliacinės instancijos teismas neatsižvelgė į aplinkybes, galėjusias iš esmės pakeisti jo išvadas dėl kaltinamojo kaltės, padarius BK 125 straipsnio 1 dalyje numatytą veiką, ir padarė esminį baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimą, sutrukdžiusį teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą sprendimą.

Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, jog pirmosios instancijos teismo išteisinamajame nuosprendyje visiškai nepagrįstai teigiama, kad byloje nėra įrodymų, patvirtinančių, jog liudytojui J. Borisovui buvo atskleista būtent ta valstybės paslaptį sudaranti informacija, kurią kaltinamajam R. Paksui 2003 m. kovo 16 ir 17 dienomis pateikė Valstybės saugumo departamento direktorius M. Laurinkus. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 7 straipsnio 18 punkte nurodyta, kad valstybės paslaptį gali sudaryti detalūs duomenys apie Valstybės saugumo departamento vykdomos operatyvinės veiklos organizavimą, eigą ir rezultatus, priemonių ir metodų naudojimą, operatyvinių veiksmų metu gauta informacija. Apeliacinės instancijos teismas 2005 m. kovo 1 d. nuosprendyje nesukonkretino kaltinamojo R. Pakso tariamai atskleistų detalių duomenų apie Valstybės saugumo departamento vykdomos operatyvinės veiklos operatyvinių veiksmų metu gautą informaciją. J. Borisovas pokalbio su A. Zatonskaja, vykusio 2003 m. kovo 18 d. 11.50 val., metu teigia, jog visi jo pokalbiai įrašinėjami bei konstatuoja konkrečių pokalbių, vykusių tarp jo ir A. Zatonskajos bei A. Potnino, turinį, kuriuose kalbama apie D. Kutraitės įtaką Lietuvos Respublikos Prezidentui R. Paksui, jos nesutarimus su J. Borisovu bei jos ketinimus sukompromituoti J. Borisovą. Tačiau minėto telefoninio pokalbio metu perduota informacija negali būti laikoma detaliais duomenimis apie Valstybės saugumo departamento vykdomos operatyvinės veiklos metu gautą informaciją Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 7 straipsnio 18 punkto požiūriu. Ši informacija buvo A. Drakšo R. Paksui perduotos informacijos bei ankstesnių jo pokalbių su J. Borisovu dalykas dar ir negavus iš M. Laurinkaus tokios informacijos.

Skundžiamame Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 1 d. nuosprendyje nustatyta, jog kaltinamasis R. Paksas tiesiogine tyčia pažeidė valstybės paslapčių saugojimo taisyklės. R. Paksas susitikimo, vykusio 2003 m. kovo 17 d., su J. Borisovu metu jam paaiškino, kodėl nutarė jo neskirti Lietuvos Respublikos Prezidento patarėju. Tokį savo sprendimą kaltinamasis R. Paksas motyvavo atskleisdamas J. Borisovui valstybės paslaptį sudarančią informaciją apie jo atžvilgiu Valstybės saugumo departamento atliekamus operatyvinius veiksmus. Tačiau šios apeliacinės instancijos teismo išvados, kasatoriaus manymu, tėra spėjimai ir prielaidos, pažeidžiančios nekaltumo prezumpciją. Apeliacinės instancijos teismas neatsižvelgė į tai, jog kasatoriui pakako argumentų neskirti J. Borisovui Lietuvos Respublikos Prezidento patarėju dėl Konstitucijos 14 straipsnyje, Valstybės tarnybos įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose ir Valstybinės kalbos įstatymo 24 straipsnyje nustatytų apribojimų. Dėl šių priešasčių kasatorius neturėjo jokio motyvo atskleisti J. Borisovui informacijos apie jo atžvilgiu Valstybės saugumo departamento atliekamą operatyvinį tyrimą bei informuoti apie šio tyrimo veiksmų turinį, todėl apeliacinės instancijos teismas, neįvertinęs visų įrodymų, panaikino teisėtą ir pagrįstą pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir taip padarė esminį baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimą. Dėl šių priešasčių Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus

teisėjų kolegija 2005 m. kovo 1 d. nuosprendį pagrindė nepakankamais įrodymais atitinkamoms išvadoms padaryti, o tai sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą bei pagrįstą sprendimą.

Apeliacinės instancijos teismas į nuosprendžio, kuriuo kaltinamasis buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, aprašomosios dalies nustatomąją dalį neįtraukė žodžių, kad kaltinamasis R. Paksas atskleidė J. Borisovo – A. Drakšo 2003 m. kovo 16 d. 18.15 val. pokalbio turinio detales. Apeliacinės instancijos teismas, neįtraukdamas minėto pokalbio turinio detalių į nuosprendžio nustatomosios dalies pabaigą, nenurodė, kuo remdamasis pripažino, kad kaltinamasis R. Paksas neatskleidė J. Borisovui jo su A. Drakšu pokalbio, vykusio 2003 m. kovo 16 d. 18.15 val., detalių. Be to, apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje nėra įvardyta, kad kaltinamasis būtų informavęs J. Borisovą, jog būtent Valstybės saugumo departamentas, kaip viena iš Operatyvinės veiklos įstatymo 3 straipsnyje įvardytų operatyvinę veiklą atliekančių institucijų, jo atžvilgiu atlieka operatyvinę veiklą bei specialia tvarka naudoja technines priemones – vykdo telekomunikacijos priemonėmis perduodamos informacijos kontrolę. Šias aplinkybes kaltinamasis vertina kaip juridiskai reikšmingas ir keičiančias jo kaltinimo apimtį. Taigi nurodytų kasacinio skundo motyvų pagrindu teigiama, kad skundžiamojo nuosprendžio nustatomojoje dalyje pateiktas ne nustatytos nusikalstamos veikos aplinkybių aprašymas, o kaltinamajame akte pateikto kaltinimo perrašymas – taigi nesilaikyta BPK 305 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatytų pagrindinių nuostatų. Minėti duomenys apeliacinės instancijos teismo posėdyje nebuvo išnagrinėti ir įvertinti taip, kaip to reikalauja BPK 20 straipsnio 5 dalis.

Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas J. Borisovo ir A. Zatonskajos 2003 m. kovo 18 d. 11.50 val. vykusį pokalbį, nevertino kitos pagrįstos versijos dėl J. Borisovo siekio savo pokalbio su A. Zatonskaja, vykusio 2003 m. kovo 18 d. 11.50 val., metu suklaidinti specialiąsias tarnybas bei sukompromituoti kaltinamąjį R. Paksą.

Taigi skundžiamame apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje esantis prieštaravimas tarp jo nustatomosios ir aprašomosios dalies, įrodymų nepakankamumas bei išnagrinėtų teismo posėdyje įrodymų neteisingas vertinimas prieštarauja BPK 20 straipsnio 5 daliai, o tai yra esminis baudžiamąjo proceso įstatymo pažeidimas, sukliudęs teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą bei priimti teisingą ir pagrįstą sprendimą, bei Konvencijos 6 straipsnio 2 dalies nuostatomis, reikalaujančioms įrodyti kaltinamojo kaltę nesant abejonių.

Nuo baudžiamosios atsakomybės atleisto Rolando Pakso kasacinis skundas tenkintinas, o Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotojo kasacinis skundas netenkintinas.

Dėl Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendžio teisėtumo (BK 125 straipsnio 1 dalies, BPK 20 straipsnio, 276 straipsnio 4 dalies, 301 straipsnio 1 dalies, 305 straipsnio 4 dalies taikymo)

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 1 d. nuosprendžiu panaikintas ankstesnis Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 25 d. nuosprendis ir priimtas naujas nuosprendis – Rolandas Paksas pripažintas padaręs nusikaltimą, numatytą BK 125 straipsnio 1 dalyje. Rolandas Paksas ginčija apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje padarytą išvadą, kad jis padarė veiką, numatytą BK 125 straipsnio 1 dalyje, ir jo padarytoje veikoje yra šiame straipsnyje numatyto nusikaltimo sudėtis.

Baudžiamąją atsakomybę už valstybės paslapties atskleidimą numato BK 125 straipsnis (Valstybės paslapties atskleidimas). Pagal šio straipsnio 1 dalį tas, kas atskleidė informaciją, kuri yra Lietuvos Respublikos valstybės paslaptis, jeigu jam ta informacija buvo patikėta arba jis ją sužinojo dėl savo tarnybos, darbo ar atlikdamas viešąsias funkcijas, bet nebuvo šnipinėjimo požymių, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

Baudžiamoji atsakomybė pagal BK 125 straipsnį asmeniui siejama su šiomis teisiškai reikšmingomis aplinkybėmis: 1) padaryta veika – pasireiškianti informacijos, kuri yra valstybės paslaptis, atskleidimu. Atskleidimas tai tokia veika, dėl kurios informacija, kuri yra valstybės

paslaptis, tampa žinoma asmenims, neturintiems teisės ją žinoti; 2) informacijos turiniu – informacija yra valstybės paslaptis. Kas yra valstybės paslaptis sprendžiama pagal 1999 m. lapkričio 25 d. Lietuvos Respublikos valstybės paslapčių įstatymo nuostatas; 3) atsakomybės subjektas – asmuo, kuriam informacija patikėta ar kuris sužinojo minėtą informaciją dėl savo tarnybos, darbo ar atlikdamas viešąsias funkcijas; 4) kaltės forma – tyčinė ar neatsargi kaltė. Esant tyčinei kaltei, asmuo suvokia, kad atskleidžia kitam asmeniui, neturinčiam teisės žinoti, informaciją, kuri yra valstybės paslaptis, ir nori taip veikti, t. y. atskleisti valstybės paslaptį asmeniui, neturinčiam teisės ją žinoti. BK 16 straipsnio 4 dalis nustato, kad asmuo baudžiamas už nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymą dėl neatsargumo tik šio kodekso specialioje dalyje numatytais atvejais. BK 125 straipsnio 2 dalis nustato, kad šio straipsnio 1 dalyje numatyta veika yra nusikaltimas ir tais atvejais, kai ji padaryta dėl neatsargumo. BK 16 straipsnio 1 dalis numato dvi neatsargios kaltės rūšis: nusikalstamą pasitikėjimą ir nusikalstamą nerūpestingumą. BK 16 straipsnio 2 ir 3 dalyse formuluojami šių neatsargios kaltės rūšių apibrėžimai. Abu apibrėžimai formuluojami materialioms nusikaltimo sudėtimis. Tuo tarpu BK 125 straipsnyje numatyta nusikaltimo sudėtis yra formali. Ji nesieja baudžiamosios atsakomybės su Baudžiamojo kodekso ginamoms vertybėms padaryta konkrečia žala ar jos dydžiu. Tai itin retas atvejis 2000 m. BK, kai baudžiamoji atsakomybė už dėl neatsargumo padarytą veiką nesiejama su dėl nusikaltimo kilusiais padariniais. Tačiau BK 125 straipsnio 2 dalies nuostata įpareigoja teismą svarstyti klausimą dėl asmens baudžiamosios atsakomybės ir esant neatsargiai kaltės formai. Tai įpareigoja teismą aiškintis bendrą nusikalstamo pasitikėjimo ir nusikalstamo nerūpestingumo turinį sprendžiant nusikaltimo, numatyto BK 125 straipsnyje, įrodinėjimo klausimus. Nusikalstamo pasitikėjimo kaltė galima tik dėl nusikaltimų, kurių sudėtys yra materialios. Todėl padarant šį nusikaltimą nusikalstamo pasitikėjimo kaltė negalima. Nusikalstamo nerūpestingumo kaltė padarius šią veiką yra tada, kai asmuo nesuvokia, kad savo veika atskleidžia valstybės paslaptį, nenori jos atskleisti, tačiau turi ir gali suvokti, kad savo veiksmais atskleidžia kitam asmeniui, neturinčiam teisės žinoti, informaciją, kuri yra valstybės paslaptis.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 1 d. nuosprendžiu Rolandui Paksui inkriminuota kad: 1) jis informavo J. Borisovą apie tai, kad Valstybės saugumo departamento pareigūnai jo atžvilgiu atlieka operatyvinį tyrimą bei naudoja technines priemones specialia tvarka – vykdo telekomunikacijos priemonėmis perduodamos informacijos kontrolę – klausosi J. Borisovo pokalbių mobiliojo ryšio telefonais abonementiniais numeriais 8-612-29500 ir 8-612-28881); 2) atskleidė minėtų J. Borisovo telefoninių pokalbių su Anna Zatonskaja ir Anatolijumi Potninu turinio detales.

Apelacinės instancijos teismo išvada dėl kaltinimo padarius BK 125 straipsnio 1 dalyje numatytą veiką pagrįstumo daroma remiantis šiomis faktinėmis aplinkybėmis, teismo nuosprendyje pripažintomis įrodytomis:

1. M. Laurinkus 2003 m. kovo 16 d. vakare apsilankęs pas R. Paksą namuose, paliko jam J. Borisovo telefoninių pokalbių su A. Zatonskaja ir A. Potninu išklotines, kurias R. Paksas kitą dieną, t. y. 2003 m. kovo 17 d., Prezidentūroje gražino M. Laurinkui.

2. J. Borisovas 2003 m. kovo 17 d. vakare apsilankė pas R. Paksą namuose.

3. Ikiteisminio tyrimo metu 2003 m. lapkričio 3 d. Jurijus Borisovas, apklausiamas kaip įtariamasis kitoje baudžiamojoje byloje dėl grasinimo Respublikos Prezidentui Rolandui Paksui, parodė, o teisme to ir nepaneigė, kad 2003 m. kovo 17 d. pokalbio su Rolandu Paksu metu jis suprato, jog Rolandas Paksas iš Valstybės saugumo departamento gavo jo telefoninių pokalbių įrašus.

4. Jurijaus Borisovo 2003 m. kovo 17 d. 17.02 val. įvykęs pokalbis su V. Sirvydžiu, kurio metu J. Borisovas, žinodamas, kad 2003 m. kovo 17 d. vakare susitiks su Rolandu Paksu, pasakė jam: „šiandien aš sužinosiu, lyg ir visi mūsų pokalbiai įrašinėjami“.

5. Jurijaus Borisovo 2003 m. kovo 18 d. 11.50 val. įvykęs telefoninis pokalbis su Anna Zatonskaja, kurio metu jis jai pasakė, kad „visi mūsų pokalbiai įrašinėjami ir šitas taip pat... visi jie interpretuojami... apverčiami aukštyn kojom... mes su jumis pagrindiniai priešai, todėl, kad...“

ant jo stalo dedamos tik ištraukos... visi mūsų pokalbiai, visos štai mano emocijos, visas šitas antplūdis, apie kurį aš neturėjau daugiau su kuo pasikalbėti kaip tik su jumis... visa tai įrašyta, išimta... frazė... Borisov yra priešas... šiai dienai yra štai tokia situacija, kad aš paskelbiau karą... Daliai, jam ir visai Lietuvai... interpretuojamas tas pokalbis, kai mes su jumis kalbėjome, reiškia, tegul Dalia ten aiškinasi... išpuolis prieš Dalią ... ačiū dievui, vos spėjau gauti Rusijos pilietybę... jis man žadėjo, taip sakant, palikti man Lietuvos lyg už mano nuopelnus Lietuvai, ne tik už tai, kad jam padėjau per rinkimus... aš jam vakar paaiškinau, kad negerai yra apgaudinėti draugą“.

6. J. Borisovas po 2003 m. kovo 18d. 11.50 val. pokalbio su A. Zatonškaja nustojo naudotis telefonu 8 612 29500.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, nagrinėjusi šią bylą pirma instancija, įvertinusi ištirtus įrodymus, konstatavo, kad „Jurijus Borisovas galimai 2003 m. kovo 17 d. sužinojo, kad jo telefoninių pokalbių klausomasi, kad jo telefoniniai pokalbiai yra įrašinėjami ir kad kai kurios išsklotinės buvo perduotos susipažinti Respublikos Prezidentui, tačiau padarė išvadą, kad byloje nėra jokių įrodymų, kad tokią informaciją jam atskleidė būtent kaltinamasis Rolandas Paksas“. Tuo tarpu, apeliacinės instancijos teismo manymu, visi šie duomenys, susiejant juos su J. Borisovo susitikimu su R. Paksu 2005 m. kovo 17 d., rodo apie padarytą nusikaltimą. Vilniaus apygardos teismas, apeliacinės instancijos teismo manymu, nepagrįstai liudytojo Jurijaus Borisovo minėtus telefoninius pokalbius su V. Sirvydžiu bei A. Zatonškaja vertino atskirai ir nesusiejo jų su Jurijaus Borisovo susitikimu su Rolandu Paksu 2003 m. kovo 17 d. vakare. Iš viso to apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad akivaizdu, jog J. Borisovas 2003 m. kovo 17 d. vakare susitikime su R. Paksu sužinojo ir įsitikino, kad visi jo pokalbiai klausomi ir jų turinio suvestinės pateikiamos Prezidentui Rolandui Paksui.

Kasatorius R. Paksas ginčija apeliacinės instancijos teismo nuosprendį, nes, jo manymu, nuosprendis priimtas remiantis 2003 m. kovo 18 d. įvykusio J. Borisovo ir A. Zatonškajos pokalbio turiniu, kaip vieninteliu objektyviu kaltinamojo R. Pakso kaltės įrodymu. Kolegija atmeta šį R. Pakso argumentą, kaip nepagrįstą. Kolegija laiko, kad apeliacinės instancijos teismas nuosprendį grindė visų ankščiau įvardytų aplinkybių visumos vertinimu. Tą nurodo ir nuosprendyje esantys žodžiai: „Apeliacinės instancijos teismas, naikindamas pirmosios instancijos teismo nuosprendį, kaip vieną jo naikinimo pagrindinių motyvų nurodė, kad Vilniaus apygardos teismas, išteisindamas Rolandą Paksą dėl valstybės paslapties atskleidimo, byloje surinktus jam pareikštus įtarimus patvirtinančius duomenis bei teisme patikrintus kaltę pagrindžiančius įrodymus vertino atsietai vienus nuo kitų, todėl sumenkino jų įrodomąją reikšmę ir pripažino juos abejones keliančiais įrodymais“.

Kasatoriaus manymu, apeliacinės instancijos teismo nuosprendis nėra pagrįstas išsamiu visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, nes apeliacinės instancijos teismas netyrė ir nevertino aplinkybių, galėjusių iš esmės paveikti apeliacinio teismo išvadą. Kasatorius mini Europos Žmogaus Teisių Teismo išaiškinimus, kad nekaltumo prezumpcija, ginama Konvencijos 6 straipsnio 2 dalyje, reiškia, kad baudžiamajoje byloje kaltinamojo kaltė turi būti įrodyta nesant abejonės. Abejonės aiškinamos kaltinamojo naudai tik tada, kai išnaudojus visas galimybes nepavyksta jų pašalinti. Tačiau Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, priimdama skundžiamąjį nuosprendį, kasatoriaus manymu, šių nuostatų nepaisė. Nors šis teismas padarė priešingą išvadą nei pirmosios instancijos teismas, tačiau ši išvada yra nepagrįsta ir neatitinka faktinių bylos aplinkybių.

Kasacinės instancijos teismas tikrina, ar priimant kasacine tvarka apskųstą nutartį ar nuosprendį buvo tinkamai taikomas baudžiamasis įstatymas ir ar buvo laikomasi BPK nustatytų procesinių taisyklių. Nagrinėjant bylą kasacine tvarka įrodymų tyrimas neatliekamas ir įvykio faktinės aplinkybės nėra nustatinėjamos, tačiau kasacinės instancijos teismas pagal kasaciniame skunde nurodytus pagrindus privalo tikrinti, ar žemesnės instancijos teismas tam tikras aplinkybes pripažino įrodytomis, nepažeisdamas BPK nustatytų taisyklių. Konstatuoti tam tikros aplinkybės buvimą teismas gali tik remdamasis įrodymais, atitinkančiais BPK 20 straipsnyje nustatytus leistinumą ir sąsajumo (liečiamumo) reikalavimus, ir tik išanalizavęs bei įvertinęs visus

sprendžiamai bylai reikšmingus duomenis. Kasacinės instancijos teismas taip pat tikrina, ar žemesnės instancijos teismo padarytos išvados yra pagrįstos išsamiau visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu. Patikrinti, ar faktinės bylos aplinkybės byloje yra nustatytos ir teismo išvados padarytos laikantis BPK numatytų taisyklių, kasacinės instancijos teismas gali tik pats analizuodamas ankstesnėse proceso stadijose surinktus ir žemesniųjų teismų tirtus įrodymus. Kasacinės instancijos teismas privalo panaikinti ar pakeisti kasacine tvarka apskųstą nuosprendį, jei nustato, kad žemesnės instancijos teismo padarytos išvados yra nenuoseklios, paviršutiniškos, prieštaringos, nes tokių trūkumų turintys teismų nuosprendžiai neatitinka BPK 303–307 straipsniuose nustatytų reikalavimų nuosprendžio turiniui. Nuosprendis, kuriuo konstatuojama, kad traukiamas baudžiamojon atsakomybėn asmuo padarė nusikalstamą veiką, negali būti priimamas nepašalinus nagrinėjant bylą kilusių abejonių. Tokio nuosprendžio motyvuose turi būti aptartos visos bylai svarbios aplinkybės, motyvai turi būti tarpusavyje susieti, juose neturi būti loginių spragų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą ir įvertinusi pirmosios ir apeliacinės instancijų teismų priimtų sprendimus bei atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, Baudžiamojo kodekso, Baudžiamojo proceso kodekso nuostatas, laiko, kad Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendžio motyvuojamoje dalyje paminėtos aplinkybės, kurias apeliacinis teismas pripažino įrodytomis ir kurias vertino susiedamas jas su Jurijaus Borisovo susitikimu su Rolandu Paksu 2003 m. kovo 17 d. vakare, kolegijos manymu, neleidžia daryti neginčijamos išvados, kad Rolandas Paksas, būdamas Respublikos Prezidentas, 2003 m. kovo 16 d. ir 2003 m. kovo 17 d. Valstybės saugumo departamento generalinio direktoriaus M. Laurinkaus asmeniškai supažindintas su valstybės paslaptį sudarančia informacija, žymima slaptumo žyma „slaptai“, apie tai, kad Valstybės saugumo departamento pareigūnai Jurijaus Borisovo atžvilgiu Operatyvinės veiklos įstatymo nustatyta tvarka naudoja technines priemones specialia tvarka – vykdo telekomunikacijos priemonėmis perduodamos informacijos kontrolę (klausosi Jurijaus Borisovo pokalbių specialaus ryšio telefonais abonementiniais numeriais 8-612-29500 ir 8-612-28881), ir su valstybės paslaptį sudarančia informacija, žymima slaptumo žyma „slaptai“, gauta operatyvinių veiksmų metu – 2003 03 01 8 val. 17 min., 2003 03 04 10 val. 43 min., 2003 03 05 10.17 val., 2003 03 05 10.51 val., 2003 03 08 10.44 val. ir 2003 03 16 18.15 val., Jurijaus Borisovo telefoninių pokalbių su Anna Zatonškaja, Anatolijumi Potninu ir Algirdu Drakšu turinio suvestinėmis, privalėdamas šią paslaptį sudarančią informaciją saugoti visą jos išlaptinimo terminą ir neatskleisti jos kitiems asmenims, 2003 m. kovo 17 d. vakare apie 20 val. savo gyvenamojoje vietoje – Vilniuje, Šilo g. 48, susitikimo su Jurijumi Borisovu metu informavo jį apie tai, kad Valstybės saugumo departamento pareigūnai jo atžvilgiu atlieka operatyvinį tyrimą bei naudoja technines priemones specialia tvarka – vykdo telekomunikacijos priemonėmis perduodamos informacijos kontrolę (klausosi Jurijaus Borisovo pokalbių mobiliojo ryšio telefonais) bei atskleidė Jurijaus Borisovo minėtų telefoninių pokalbių su Anna Zatonškaja ir Anatolijumi Potninu turinio detales, t. y. atskleidė J. Borisovui informaciją, kuri yra valstybės paslaptis, ir taip padarė veiką, numatytą BK 125 straipsnio 1 dalyje.

Savo sprendimą kolegija grindžia Konstitucijos 31 straipsnio 1 dalimi, kur nustatyta, kad asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu, taip pat Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 2 dalies nuostata, kad kiekvienas žmogus, kaltinamas nusikaltimo padarymu, laikomas nekaltu tol, kol jo kaltė neįrodyta pagal įstatymą.

Savo sprendimą kolegija grindžia ir Lietuvos Respublikos baudžiamajame ir baudžiamojo proceso kodeksuose įtvirtintais principais.

Baudžiamojo kodekso 1 straipsnyje (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso paskirtis) nustatyta, kad Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas yra vientisas baudžiamasis įstatymas, kurio paskirtis – baudžiamosios teisės priemonėmis ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus nuo nusikalstamų veikų. Šis kodeksas 1) apibrėžia, kokios

veikos yra nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai, bei jas uždraudžia; 2) nustato bausmes, baudžiamąjį ir auklėjamojo poveikio priemones už šiame kodekse numatytas veikas bei priverčiamąsias medicinos priemones; 3) nustato baudžiamosios atsakomybės pagrindus ir sąlygas, taip pat pagrindus ir sąlygas, kuriais nusikalstamas veikas padarę asmenys gali būti atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės. Baudžiamąjį kodekso 2 straipsnio (Pagrindinės baudžiamosios atsakomybės nuostatos) 3 ir 4 dalys nustato, kad asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir tik jeigu veikos padarymo metu iš jo galima buvo reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio. Pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamąjį įstatymo numatytą nusikaltimo ar baudžiamąjį nusižengimo sudėtį.

Vienas pamatinių Baudžiamąjį proceso principų yra nekaltumo prezumpcijos principas. Baudžiamąjį proceso kodekso 44 straipsnio (Asmens teisių apsauga baudžiamąjį proceso metu) 6 dalyje nustatyta, kad kiekvienas nusikalstamos veikos padarymu įtariamasis ar kaltinamas asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas šio Kodekso nustatyta tvarka ir nepripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2003 m. birželio 20 d. nutarimo Nr. 40 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamąjį proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą“ 3.1.8 punkte teismams išaiškinta, kad apkaltinamasis nuosprendis negali būti grindžiamas prielaidomis, teismo išvados turi būti pagrįstos įrodymais, neginčijamai patvirtinančiais kaltinamojo kaltę padarius nusikalstamą veiką ir kitas svarbias bylos aplinkybes (*Teismų praktika*, 2003, Nr. 19). (Nors pagal BPK 303 straipsnio 1 dalį nuosprendis, kuriuo atleidžiama nuo baudžiamosios atsakomybės, tiesiogine to žodžio prasme nevadinamas apkaltinamuoju nuosprendžiu, minėtame nutarimo punkte išdėstyti reikalavimai taikomi ir tokiam nuosprendžiui. Pagal BPK 305 straipsnį nuosprendžiu, kuriuo baudžiamoji byla nutraukiama, nustatoma, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką, tokio nuosprendžio, kaip ir apkaltinamojo nuosprendžio aprašomojoje dalyje, išdėstoma įrodyta pripažintos nusikalstamos veikos aplinkybės, įrodymai, kuriais grindžiamos teismo išvados, ir motyvai, kuriais vadovaudamasis teismas atmetė kitus įrodymus, taip pat nusikalstamos veikos kvalifikavimas, tik neskiriama bausmė, tačiau gali būti skiriama baudžiamąjį poveikio priemonė ar auklėjamojo poveikio priemonė).

Apeliacinės instancijos teismas nuosprendį motyvavo tuo, kad ikiteisminio tyrimo dėl grasinimų Prezidentui R. Paksui (BK 287 straipsnio 1 dalis) metu J. Borisovas 2003 m. lapkričio 3 d. apklaustas kaip įtariamasis, parodė, o teisme nepaneigė, kad pokalbio, vykusio 2003 m. kovo 17 d. R. Pakso namuose, metu, kalbant su pastaruoju dėl jo rinkiminės kompanijos metu duotų pažadų, jis suprato, kad R. Paksas iš VSD gavo jo pokalbių įrašus („Aš supratau, kad jis gavo iš VSD mano pokalbių įrašus“). (Įtariamojo J. Borisovo apklausos ikiteisminiame tyrime protokolas (T. 1, b. l. 45). Tačiau teisme nagrinėjant J. Borisovo bylą dėl grasinimų Prezidentui R. Paksui pagal BK 287 straipsnio 1 dalį šis įrodymas teisiama jame posėdyje nebuvo nagrinėjamas ir nebuvo vertinamas. Apklausiamas kaip liudytojas baudžiamąjį byloje dėl valstybės paslapties paviešinimo tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismuose J. Borisovas nepatvirtino šių ikiteisminio tyrimo metu kitoje byloje dėl grasinimų Prezidentui R. Paksui duotų parodymų apie tai, kad jam valstybės paslaptį atskleidė R. Paksas. Dėl to apygardos teismas pagrįstai nesirėmė J. Borisovo 2003 m. lapkričio 3 d. įtariamojo apklausos protokolu, kaip R. Pakso nusikalstamų veiksmų, numatytų BK 125 straipsnio 1 dalyje, padarymo įrodymu. Apygardos teismas nuosprendyje pažymėjo, kad „tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek iš dalies tai pripažindamas teismo nagrinėjimo metu liudytojas J. Borisovas neneigė, kad 2003 m. kovo 17 d. vykusio susitikimo su kaltinamuoju R. Paksu metu jis suprato iš pastarojo elgesio, kad jis iš VSD yra gavęs jo telefoninių pokalbių įrašus, tačiau neigė, kad šis jam apie tai būtų pasakęs pats ar sąmoningai kitokiu būdu būtų leidęs jam tai suprasti“ (T. 7, b. l. 145, 146). Taip pat nuosprendyje konstatuota, kad liudytojas J. Borisovas iki susitikimo su Prezidentu R. Paksu turėjo tam tikrą asmeninę informaciją apie jo telefoninių pokalbių pasiklausymą, todėl jis iš R. Pakso elgesio, jo reakcijos į pasiūlymus tai suprato. 2003 m. gruodžio 1 d. papildomai apklaustas kaip įtariamasis dėl

grasinimų Prezidentui R. Paksui J. Borisovas parodė, kad jam apie tai, kad jo pokalbių klausomasi, buvo žinoma apie dvejus metus, tuo tarpu Prezidentu R. Paksas buvo išrinktas tik 2003 m. vasario 26 d. (T. 1, b. l. 93, 94). Šiuos apklausos duomenis apygardos teismas vertino kaip įrodymus, tikrinant R. Paksui pareikšto kaltinimo pagrįstumą. Todėl apygardos teismo teisėjų kolegija, įvertinusi J. Borisovo nurodytas aplinkybes ir susiejusi jas su kitais teismo nagrinėjimo metu ištirtais įrodymais, nustatė, kad „nėra jokio pagrindo R. Pakso veiksmus vertinti kaip kaltus, kuriais jis įvykdė jam inkriminuojamos nusikalstamos veikos sudėtį“.

Tačiau apeliacinės instancijos teismas, skirtingai nuo apygardos teismo, priimdamas nuosprendį rėmėsi šiuo J. Borisovo įtariamojo apklausos protokolu kaip vienu iš R. Pakso valstybės paslapties atskleidimo įrodymų. Apeliacinio teismo nuosprendyje nurodyta, kad „nors teismo bylos nagrinėjimo apygardos ir apeliacinės instancijos teismuose metu J. Borisovas neigė, kad R. Paksas jį informavo apie jo telefoninių pokalbių klausymąsi ir atskleidė pateiktų pokalbių išklotines, tačiau minėtos 2003 m. lapkričio 3 d. įtariamojo apklausos metu J. Borisovas parodė, to nepaneigė ir teisme, kad 2003 m. kovo 17 d. vykusio pokalbio su R. Paksu metu jis suprato, kad R. Paksas iš VSD gavo jo telefoninių pokalbių įrašus“. Apeliacinis teismas nuosprendyje konstatavo, kad „nors J. Borisovas vėlesnių apklausų metu atsisakė sukongretinti 2003 m. lapkričio 3 d. duotus parodymus ir teigė pokalbio su R. Paksu turinio nepamenąs, tačiau jo kaip įtariamojo duotų parodymų atitikimą faktinėms bylos aplinkybėms įrodo kiti įrodymai“. Apeliacinis teismas nuosprendyje nurodo, kad tai patvirtina J. Borisovo 2003 m. kovo 17 d. 17.02 val. įvykęs pokalbis su V. Sirvydžiu bei 2003 m. kovo 18 d. 11.50 val. įvykęs J. Borisovo ir A. Zatonskajos pokalbis. Išvardydamas minėtus motyvus, apeliacinis teismas nusprendė, jog apygardos teismo išvada apie tai, kad neįrodyta, jog valstybės paslaptį sudarančią informaciją J. Borisovui atskleidė būtent R. Paksas, neatitinka faktinių bylos aplinkybių ir padaryta netinkamai įvertinus byloje esančius įrodymus.

Lietuvos apeliacinis teismas pripažindamas įrodymu šį įtariamojo apklausos protokolą, kai parodymai buvo duodami ne ikiteisminio tyrimo teisėjui, o prokurorui, padarė esminį baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimą. Be to, pagal BPK 276 straipsnio 4 dalį tokius duomenis teismas galėjo perskaityti ir panaudoti tik byloje esantiems įrodymams patikrinti. BPK 301 straipsnio 1 dalis išakmiai nustato, kad teismas nuosprendį grindžia tik tais įrodymais, kurie buvo išnagrinėti teisiamaajame posėdyje. Šis įrodymas nebuvo išnagrinėtas teisiamaajame posėdyje, be to, parodymai buvo duoti pareiškus įtarimą J. Borisovui dėl nusikaltimo padarymo, todėl įtariamasis nebuvo įspėtas dėl baudžiamosios atsakomybės pagal BK 235 straipsnį už melagingų parodymų davimą. Juo labiau šiuos savo parodymus J. Borisovas interpretavo visai kitaip negu juos interpretavo apeliacinės instancijos teismas. Taigi teismas negalėjo jais grįsti nuosprendžio.

Apeliacinės instancijos teismas nuosprendyje pripažindamas įrodyta ir liudijančia, kad R. Paksas atskleidė J. Borisovui valstybės paslaptį, motyvavo savo išvadą remdamasis 2003 lapkričio 12 d. techninių priemonių panaudojimo atliekant operatyvinius veiksmus protokolu (T. 2, b. l. 60), prie kurio yra 2003 kovo 17 d., 17 val. 02 min. V. Sirvydžio – J. Borisovo pokalbio išklotinė. Joje yra J. Borisovo pasakyti pokalbyje su V. Sirvydžiu, žodžiai: „šiandien aš sužinosiu, lyg ir visi mūsų pokalbiai įrašinėjami“. Vilniaus apygardos teismas, priimdamas išteisinamąjį nuosprendį, padarė išvadą, kad „išanalizavus 2003 kovo 17 d. J. Borisovo ir V. Sirvydžio telefoninio pokalbio turinį, matyti, kad J. Borisovas šiame pokalbyje iš viso nemini asmenų, iš kurių jis tą dieną tikisi gauti informaciją apie tai, ar jo pokalbiai įrašinėjami, kaip nemini ir asmenų, su kuriais jis tą dieną susitiks. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegijos nuomone, esama bylos medžiaga neduoda pakankamo pagrindo sieti liudytojo Jurijaus Borisovo pasakymo, kad jis „...šiandien (t. y. 2003 kovo 17 d.) sužinos, ar jų visi pokalbiai įrašinėjami“, su tą vakarą turėjusiu įvykti susitikimu su R. Paksu, nes byloje nėra įrodymų, kad iki susitikimo su juo liudytojas J. Borisovas žinojo iš pastarojo ar iš ko kito apie jo gautą informaciją iš VSD. Toks šio liudytojo pasakymas tik leidžia manyti, kad kažkokia informacija apie telefoninių pokalbių pasiklausymą jam jau buvo žinoma iki susitikimo su kaltinamuoju R. Paksu“.

Šių žodžių nesiejant su šio bei ankstesnių J. Borisovo pokalbių su V. Sirvydžiu turiniu, galima būtų daryti išvadą, kad jis iš tikrųjų eina į susitikimą tuo tikslu, kad sužinotų, ar pasiklausomi jo telefoniniai pokalbiai ir kokią informaciją apie J. Borisovą R. Paksui perdavė M. Laurinkus, ir šią faktinę aplinkybę galima būtų vertinti kaip vieną iš R. Pakso padaryto nusikaltimo – valstybės paslapties atskleidimo – įrodymų. Tačiau byloje nėra jokių duomenų, patvirtinančių, kad J. Borisovas eidamas pas R. Paksą į namus iš viso žinojo apie išvakarėse įvykusį M. Laurinkaus vizitą, o juo labiau - apie jo telefoninių pokalbių išsklotinių pateikimą R. Paksui. Byloje tokių duomenų nėra. Tuo tarpu R. Paksas nei ikiteisminio tyrimo metu, nei teisme neparodė informavęs J. Borisovą apie išvakarėse įvykusį M. Laurinkaus vizitą. J. Borisovas taip pat niekada neparodė, kad jis žinojo apie išvakarėse įvykusį M. Laurinkaus vizitą pas R. Paksą į namus ir telefoninių pokalbių išsklotinių pateikimą.

Be to, pažymėtina, kad J. Borisovo ir V. Sirvydžio tų dienų pokalbiai (šis pokalbis nebuvo vienintelis) vyko apie Borisovo tapimą Prezidento R. Pakso patarėju ir apie jo asmenybės nušvietimą žiniasklaidoje, taip pat apie D. Kutraitės vaidmenį R. Paksui atidėliojant J. Borisovą skirti patarėju. Tai patvirtina ir dieną anksčiau, t. y. 2003 kovo 16 d. 18 val. 12 min. įvykęs J. Borisovo ir V. Sirvydžio telefoninis pokalbis (T. 2, b. I. 201–209), kur jie aptaria vieną televizijos laidą ir tariasi dėl jos įrašo pristatymo kitą dieną J. Borisovui. Tai, kad J. Borisovas dar iki kovo 17 dienos ne kartą sakė pašnekovams, kad klausomasi jo pokalbių, yra svarbi aplinkybė, į kurią apeliacinės instancijos teismas neatsižvelgė vertindamas įrodymus.

Apeliacinės instancijos teismas nevertindamas kitų pokalbių pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatas, pagal kurias teisėjų daromas įrodymų vertinimas turi būti pagrįstas išsamium visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu.

Esant tokioms aplinkybėms, kolegija negali daryti vienareikšmės ir neginčytinos išvados, kad R. Paksas jau iš anksto planavo atskleisti J. Borisovui valstybės paslaptį, dėl to pranešė jam apie pokalbių išsklotinių turėjimą ir tuo tikslu pasikvietė J. Borisovą 2003 m. kovo 17 d. susitikti jo namuose. Kolegija laiko, kad iš šio telefoninio pokalbio išsklotinės negalima vienareikšmiai ir neginčytinai teigti, kad J. Borisovas šiame pokalbyje kalba apie tai, jog vakare iš R. Pakso gaus informaciją apie jo telefoninių pokalbių pasiklausymą ir jų išsklotines, kurią jam iš anksto suteikė R. Paksas.

Apeliacinės instancijos teismas pripažino įrodymu ir rėmėsi pagrįsdamas nuosprendžio dalį dėl R. Pakso padarytos veikos, numatytos BK 125 straipsnio 1 dalyje, 2003 gruodžio 2 d. techninių priemonių panaudojimo atliekant operatyvinius veiksmus protokolu (T. 2, b. I. 166), prie kurio pridėta 2003 m. kovo 18 d., 11 val. 50 min. vykusio pokalbio tarp J. Borisovo ir A. Zatonskajos išsklotinė. Joje yra J. Borisovo pasakyti žodžiai: „Visi mūsų pokalbiai įrašinėjami ir šitas taip pat...visi jie interpretuojami...apverčiami aukštyn kojomis...mes su jumis pagrindiniai priešai, todėl kad Ant jo stalo dedamos tik ištraukos...visi mūsų pokalbiai, visos štai mano emocijos, visas šitas antplūdis, apie kurį aš neturėjau daugiau su kuo pasikalbėti kaip tik su jumis...visa tai įrašyta, išimta...frazė...Borisov yra priešas...Šiai dienai yra štai tokia situacija, kad aš paskelbiau karą...Daliai)“.

Apeliacinės instancijos teismas šiuos pokalbių išsklotinėje paminėtus žodžius susiejęs su vakarykščiu susitikimu su R. Paksu padarė svarbią jo padarytai veikai kvalifikuoti išvadą, kad „iš liudytojo Jurijaus Borisovo ir Annos Zatonskajos minėto pokalbio turinio akivaizdu, kad Jurijus Borisovas 2003 m. kovo 17 d. vakare susitikime su Rolandu Paksu sužinojo bei įsitikino, kad visi jo pokalbiai klausomi ir jų turinio suvestinės pateikiamos Prezidentui Rolandui Paksui. Nuosprendyje nepagrįstai (apygardos) teismas nurodė, kad šiame pokalbyje liudytojas Jurijus Borisovas tik konstatuoja, kad jo visi pokalbiai įrašinėjami, tačiau informacijos, kad tai jam tapo žinoma iš Rolando Pakso, pokalbio turinyje nėra. Priešingai, iš minėto telefoninio pokalbio turinio akivaizdu, kad liudytojas Jurijus Borisovas kalba apie vakarykštį (2003 m. kovo 17 d. vakaro) susitikimą su Prezidentu Rolandu Paksu, piktinasi jo elgesiu, pažadų nevykdymu. Pokalbio metu Prezidentas Rolandas Paksas įvardijamas „juo“, asmeniu, kuriam padėjo rinkimuose, galinčiu suteikti pilietybę, vėliau ir vardu – Rolandu, konstatuojama, kad jo – Jurijaus Borisovo –

telefoninių pokalbių fragmentai, išsklotinės dedamos „jam“ ant stalo. Įvertinus tą aplinkybę, kad iš tiesų 2003 m. kovo 16 d. ir 2003 m. kovo 17 d. Valstybės saugumo departamento direktorius M. Laurinkus pateikė Prezidentui Rolandui Paksui Jurijaus Borisovo telefoninių pokalbių išsklotines, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija daro išvadą, kad „tos pačios dienos – 2003 m. kovo 17 d. vakare susitikimo metu Jurijus Borisovas apie jo telefoninių pokalbių klausymą ir pokalbių turinio išsklotinių pateikimą Prezidentui Rolandui Paksui būtent iš pastarojo ir sužinojo“.

J. Borisovas ikiteisminio tyrimo metu 2004 m. balandžio 28 d. apklaustas kaip liudytojas parodė, kad 2003 m. kovo 17 d. vakare lankėsi pas R. Paksą namuose, tačiau šis jo neinformavo apie jo atžvilgiu atliekamą operatyvinį tyrimą. Be to, J. Borisovas teigė neprisimenąs minėto savo ir A. Zatonskajos pokalbio, vykusio 2003 m. kovo 18 d. 11 val. 50 min., turinio, todėl negalintis paaiškinti frazės „visi mūsų pokalbiai įrašinėjami ir šitas taip pat... visi jie interpretuojami... apverčiami aukštyn kojom...“ prasmės. Teisminio bylos nagrinėjimo metu J. Borisovas neneigė, kad 2003 m. kovo 17 d. susitiko su R. Paksu jo namuose, tačiau šis jo neinformavo, kad jo atžvilgiu yra atliekamas operatyvinis tyrimas (klausomasi jo telefoninių pokalbių), nesakė, kad jis turi šių pokalbių išsklotines, ir neinformavo apie šių išsklotinių turinį. Pokalbio turinio su A. Zatonskaja, vykusio 2003 m. kovo 18 d., J. Borisovas teigė neprisimenąs. Tą patį J. Borisovas parodė ir Apeliaciniame teisme.

Savo ruožtu R. Paksas 2004 m. balandžio 30 d. apklaustas byloje kaip įtariamasis parodė, kad 2003 m. kovo 17 d. vykusio susitikimo su J. Borisovu metu šio neinformavęs apie jo telefoninių pokalbių pasiklausymą bei šių pokalbių, tarp jų J. Borisovo ir A. Zatonskajos pokalbio, turinį. Ikiteisminio tyrimo metu duotus parodymus R. Paksas patvirtino tiek apygardos, tiek Apeliaciniame teisme, teigdamas, kad valstybės paslaptį sudarančios informacijos niekam, taip pat ir J. Borisovui, neatskleidė.

Vertindamas aptartus įrodymus BK 125 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikaltimo sudėties prasme, apygardos teismas išteisinamajame nuosprendyje konstatavo, kad 2003 m. kovo 18 d. 11 val. 50 min., vykusio pokalbio tarp J. Borisovo ir A. Zatonskajos teiginiai, kad „visi mūsų pokalbiai įrašinėjami ir šitas taip pat...“, nėra informatyvūs ir leidžiantys patikimai spręsti, kad J. Borisovas šiuo atveju kalbėjo apie jo ir A. Zatonskajos pokalbių išsklotines, pateiktas Prezidentui R. Paksui, ir kad apie tokių išsklotinių turinį jis sužinojo būtent iš R. Pakso. Todėl šie liudytojo J. Borisovo minėto pokalbio su A. Zatonskaja metu pasakyti žodžiai nevertintini kaip įrodymas, patvirtinantis, kad R. Paksas jam atskleidė valstybės paslaptį sudarančią informaciją. Tačiau apeliacinės instancijos teismas minėtų įrodymų pagrindu padarė visiškai priešingą išvadą ir nuosprendyje nurodė, kad minėtą J. Borisovo ir A. Zatonskajos pokalbį apygardos teismas vertino atskirai ir nesusiejo jo su 2003 m. kovo 17 d. vykusiu J. Borisovo ir R. Pakso susitikimu. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija laikė ir pripažino, kad neginčijamai nustatyta, jog šio pokalbio metu J. Borisovas mini būtent vakarykštį pokalbį su R. Paksu ir jo metu iš R. Pakso sužinotą informaciją apie jo atžvilgiu vykdomą telefoninių pokalbių pasiklausymą bei šių pokalbių išsklotinių turinį.

Apeliacinės instancijos teismas vertindamas telefoninį pokalbį nepateikė argumentų, kuriais paneigtų minėtą Vilniaus apygardos teismo išvadą, ir neatsižvelgė į kitas svarbias aplinkybes. Pagal BPK 20 straipsnio 3 dalį įrodymais gali būti duomenys, kurie patvirtina arba paneigia bent vieną aplinkybę, turinčią reišmės bylai teisingai išspręsti. Byloje yra tokių duomenų verčiančių abejoti tokios išvados patikimumu, bet apeliacinės instancijos teismas jų neanalizavo.

Vertinant visą pokalbį kyla abejonių, ar J. Borisovo žodžiai apie ant stalo dedamas ištraukas gali būti siejami su R. Paksui pateiktomis telefoninių pokalbių išsklotinėmis. Pokalbyje kalbama apie ištraukas, bet M. Laurinkus R. Paksui pateikė visas telefoninių pokalbių išsklotines, o ne jų ištraukas. Be to, J. Borisovas apie jo pokalbių įrašinėjimą mini ir kituose savo telefoniniuose „Todėl, kad, taip sakant, pirmas skambutis buvo – ten juk viskas įrašinėjama” (T. 2, b. l. 8). J. Borisovas apie jo telefoninių pokalbių pasiklausymą skundėsi A. Drakšui 2003 m. kovo 16 d., 17 val. 55 min. vykusio jų pokalbio metu: „Pas mane irgi visko klausomasi...” (T. 2, b. l. 135, 148). Be to, teisminio bylos nagrinėjimo metu liudytojas A. Drakšas patvirtino, kad J. Borisovas ne

kartą jam skundėsi, kad jo telefoninių pokalbių klausomasi ir buvo minėjęs, kad jo pokalbių klausomasi nuo 1998 m. V. Sirvydis apklaustas kaip liudytojas ikiteisminio tyrimo metu 2003 m. gruodžio 4 d. į klausimą, ar J. Borisovas yra sakęs Jums, kad jo telefono pokalbių yra klausomasi, atsakė, kad „man yra sakęs keletą kartų, taip pat telefonu. Tokių kalbų būta ir vasario, ir kovo mėnesiais”.

Lietuvos apeliacinis teismas vertindamas telefoninių pokalbių turinį daugiau atsižvelgė ir vertino pokalbių metu pasakytas atskiras frazes ar sakinius, neįvertindamas viso pokalbio turinio, visai nevertino kitų tuo laikotarpiu buvusių pokalbių telefonu tarp J. Borisovo ir kitų asmenų, neatsižvelgė į tai, kad J. Borisovas yra nuteistas pagal BK 287 straipsnio 1 dalį už grasinimus Respublikos Prezidentui R. Paksui, padarytus tomis pačiomis 2003 metų kovo 16 ir 17 dienomis.

Apeliacinės instancijos teismo motyvai šioje dalyje esant tokiems duomenims ir atsižvelgiant į kitus byloje esančius ir anksčiau išdėstytus duomenis neduoda pagrindo neginčytinai išvadai, kad J. Borisovo pasakyti žodžiai A. Zatonskajai ilgai trunkančiame telefoniniame pokalbyje vienareikšmiškai patvirtina, kad R. Paksas padarė BK 125 straipsnio 1 dalyje numatytą veiką – o būtent 2003 m. kovo 17 d. susitikęs su J. Borisovu savo namuose, paviešino J. Borisovui valstybės paslaptį dėl jo telefoninių pokalbių pasiklausymo. Taigi apeliacinės instancijos teismas, kolegijos manymu, vienpusiškai vertino šį įrodymą ir pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatas, taip padarydamas esminį baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimą, kuris turėjo įtakos netinkamam baudžiamojo įstatymo pritaikymui.

Faktinė aplinkybė, kuri, apeliacinės instancijos teismo manymu, patvirtina, kad J. Borisovas būtent 2003 m. kovo 17 d. iš R. Pakso sužinojo informaciją apie jo telefoninių pokalbių pasiklausymą, yra tai, kad J. Borisovas nustojo naudotis telefonu Nr. 8-612-29500 po šio pokalbio, ir tai rodo logišką liudytojo Jurijaus Borisovo elgesį sužinojus iš Rolando Pakso apie jo pokalbių, tarp jų ir su A. Zatonskaja, pasiklausymą. Darydama tokią išvadą apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija neanalizuoja ir nepasisako, kokių įrodymų pagrindu daroma tokia išvada.

Byloje yra UAB „Omnitel“ 2003 m. lapkričio 13 d. pažyma apie tai, kad šešių mėnesių laikotarpiu skambučių iš mobilaus telefono 8 612 29500 nebuvo (T. 2, b.l. 38). Ši faktinė aplinkybė prie tam tikrų sąlygų galėtų būti vienas rimtų įrodymų, liudijančių, kad R. Paksas atskleidė J. Borisovui valstybės paslaptį, jei teismas šią faktinę aplinkybę vertintų vadovaudamasis BPK 20 straipsnio 5 dalyje įtvirtintomis nuostatomis. Tačiau teismas nepagrindė nuosprendyje savo išvados nuorodomis į tam tikrus byloje esančius įrodymus, neaptarė, dėl ko jis daro tokią išvadą. Juo labiau kad byloje nustatyta, jog J. Borisovas 2003 m. kovo 18 d., t. y. sekančią dieną, teismo manymu, žinodamas, kad jo telefoniniai pokalbiai pasiklausomi, 11 val. 50 min. vis vien skambina A. Zatonskajai, atvirai mini jo telefono pasiklausymo faktą ir dar ilgai kalbasi su ja jiems aktualiomis temomis. Kita vertus, byloje esančioje UAB „Omnitel“ pažymoje nurodoma, kad telefoninių pokalbių išsklotinės įmonėje saugomos šešis mėnesius, t. y. terminą, per kurį sąskaita gali būti teisėtai užginčyta ar išieškomas apmokėjimas. Ankstesnių išsklotinių įmonė nesaugo. Iš šios pažymos darytina išvada, kad informacija apie skambučių iš šio telefono nebuvimą liečia laikotarpį nuo gegužės–birželio mėnesio iki lapkričio mėnesio. Byloje nėra patikimų duomenų apie J. Borisovo šio telefono numerio naudojimą kovo–balandžio mėnesiais. Byloje yra Valstybės saugumo departamento raštas „Dėl informacijos pateikimo“, kuriame yra teiginys, kad J. Borisovas nuo 2003 m. kovo 18 d. nustojo bendrauti su „Almax“ specialistais ir greitai laiku juo visai nesinaudojo (T.1, b.l. 39–40). Tačiau šis raštas negali būti R. Pakso valstybės paslapties atskleidimo neginčijamas įrodymas, nes jame nėra konkrečių duomenų apie bylai reikšmingą faktą dėl minėto J. Borisovo telefono numerio naudojimo 2003 metų kovo–balandžio mėnesiais. Pats J. Borisovas teisme teigė neprisimenąs, kodėl vėliau nenaudojo šio telefono numerio, ir nieko konkretaus tuo klausimu nepasakė. Dėl visų anksčiau paminėtų aplinkybių visumos kolegija sutinka su apygardos teismo išvada, kad „nevertintina kaip įrodymas, patvirtinantis R. Pakso kaltę, tai, kad jis nustojo naudotis vienu iš pasiklausomų telefonų“ ir laiko, kad negalima daryti vienareikšmės išvados, kuri patvirtintų šį kaltinimo punktą, kad J. Borisovas nustojo naudotis šiuo telefono numeriu iš karto po vizito pas R. Paksą ir kad R. Paksas jam išvakarėse atskleidė

informaciją, sudarančią valstybės paslaptį apie jo telefoninių pokalbių pasiklausymą, t. y padarė nusikaltimą, numatytą BK 125 straipsnio 1 dalyje.

Kasaciniame skunde R. Paksas ginčija teismo išvadą dėl pokalbių turinio detalių atskleidimo. Jis teigia, kad nors nuteistas ir už tai, kad atskleidė J. Borisovui jo telefoninių pokalbių su A. Zatonškaja, A. Potninu, vykusių 2003 m. kovo 1 d. 8.17 val., 2003 m. kovo 4 d. 10.43 val., 2003 m. kovo 5 d. 10.17 val., 2003 m. kovo 5 d. 10.51 val., 2003 m. kovo 8 d. 10.44 val., turinio detales, nei kaltinamajame akte, nei apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje nepasisakyta, kokios minėtų pokalbių turinio detalės buvo atskleistos, Kolegija nesutinka su kasatoriaus argumentais, kad apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje nemotyvuojama išvada dėl kaltinimo antrosios dalies – dėl išsklotinėse buvusių pokalbių detalių atskleidimo. Pagrįsdamas R. Pakso kaltinimą dėl to, kad J. Borisovui atskleidė minėtų J. Borisovo telefoninių pokalbių su A. Zatonškaja ir A. Potninu turinio detales, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija remiasi 2003 m. kovo 18 d. 11.50 val. pokalbio su A. Zatonškaja turiniu ir daro išvadą, kad „iš minėto telefoninio pokalbio turinio akivaizdu, kad liudytojas Jurijus Borisovas kalba apie vakarykštį (2003 m. kovo 17 d. vakaro) susitikimą su Prezidentu Rolandu Paksu, piktinasi jo elgesiu, pažadų nevykdymu. Pokalbio metu Prezidentas Rolandas Paksas įvardijamas „juo“, asmeniu, kuriam padėjo rinkimuose, galinčiu suteikti pilietybę, vėliau ir vardu – Rolandu, konstatuojama, kad jo – Jurijaus Borisovo – telefoninių pokalbių fragmentai, išsklotinės dedamos „jam“ ant stalo“. Įvertinusi aplinkybes, kad iš tiesų 2003 m. kovo 16 d. ir 2003 m. kovo 17 d. Valstybės saugumo departamento direktorius M. Laurinkus pateikė Prezidentui Rolandui Paksui Jurijaus Borisovo telefoninių pokalbių išsklotines, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija daro išvadą, kad tos pačios dienos – 2003 m. kovo 17 d. vakare susitikimo metu Jurijus Borisovas apie jo telefoninių pokalbių klausymą ir pokalbių turinio išsklotinių pateikimą Prezidentui Rolandui Paksui būtent iš pastarojo ir sužinojo, o apygardos teismas visiškai nepagrįstai nuosprendyje teigia, kad byloje nėra įrodymų, patvirtinančių, kad liudytojui Jurijui Borisovui buvo atskleista būtent ta valstybės paslaptį turinti informacija, kurią aptariamam laikotarpiu Prezidentui Rolandui Paksui 2003 m. kovo 16 d. ir 2003 m. kovo 17 d. pateikė Valstybės saugumo departamento direktorius M. Laurinkus. Iš to paties telefoninio pokalbio tarp liudytojo Jurijaus Borisovo ir Annos Zatonškajos turinio matyti, kad Jurijus Borisovas, teigdamas, kad jo telefoninių pokalbių išsklotinės dedamos Prezidentui ant stalo, nurodo, jog visi pokalbiai įrašinėjami, piktinasi tuo ir konstatuoja turinį konkrečių pokalbių su Anna Zatonškaja bei Anatolijumi Potninu, kurių metu buvo kalbama apie Dalios (Dalios Kutraitės) įtaką Prezidentui, nepasitenkinimą jos elgesiu, nesutarimus su Jurijum Borisovu bei jo ketinimus ir planus ją sukompromituoti. Iš byloje esančių Valstybės saugumo departamento duomenų matyti, kad tokio turinio liudytojo Jurijaus Borisovo pokalbiai su A. Zatonškaja bei A. Potninu buvo užfiksuoti 2003-03-01, 2003-03-04, 2003-03-05, 2003-03-08, ir jų išsklotinės buvo 2003 m. kovo 16 d. pateiktos Prezidentui Rolandui Paksui. Todėl kolegija daro išvadą, kad Rolandas Paksas atskleidė jam patikėtą valstybės paslaptį turinčią informaciją ir liudytojas Jurijus Borisovas apie jo telefoninių pokalbių klausymą bei konkrečių pokalbių išsklotinių pateikimą sužinojo iš Rolando Pakso.“ Taigi kolegija laiko, kad apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio aprašomojoje dalyje motyvuojama išvada dėl kaltinimo antrosios dalies – dėl išsklotinėse buvusių pokalbių detalių atskleidimo. Kitas klausimas, ar iš tokios motyvacijos galima daryti vienareikšmę išvadą, kad šiame pokalbyje buvo atskleistos būtent vakarykščio pokalbio tos detalės, kurios laikomos informacija, sudarančia valstybės paslaptį. Bylos medžiaga rodo, kad tomis pačiomis temomis buvo kalbėta ir ankstesniuose J. Borisovo – A. Zatonškajos bei J. Borisovo – V. Sirvydžio pokalbiuose, vykusiųose iki 2003 m. kovo 17 d.. Tačiau apeliacinės instancijos teismas kitų pokalbių visiškai nevertino. Lietuvos apeliacinis teismas nuosprendyje pripažindamas, kad R. Paksas ne tik informavo J. Borisovą apie tai, kad Valstybės saugumo departamento pareigūnai klausosi J. Borisovo pokalbių mobilaus ryšio telefonais, bet ir atskleidė J. Borisovui jo telefoninių pokalbių su A. Zatonškaja ir A. Potninu turinio detales, nesvarstė, ar šioje situacijoje galima nusikalstamos veikos sudėtis. Atskleisti kaip informacija, kuri yra Lietuvos Respublikos

valstybės paslaptis, J. Borisovui buvo galima tai, ko jis nežino, o ne jo paties pokalbių su kitais asmenimis detales.

Vilniaus apygardos teismo teisėjų kolegija nuosprendyje daromą išvadą dėl nusikaltimo sudėties, numatytos BK 125 straipsnio 1 dalyje, nebuvimo motyvuoja ir tuo, kad kaltinimo aplinkybės grindžiamos kai kurių aplinkybių atsitiktiniu sutapimu, iš telefoninių pokalbių konteksto paimtais sakiniais, daugmaž atitinkančiais R. Paksui pareikšto kaltinimo aplinkybes. Apeliacinės instancijos teismas nuosprendyje paneigia šį apygardos teismo motyvą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija konstatuoja, kad apygardos teismo išvada padaryta remiantis išsamiau ir nešališku visų bylos aplinkybių vertinimu, t. y. laikantis BPK nuostatų, ir dėl to sutinka su apygardos teismo padarytu faktinių aplinkybių - įrodymų vertinimu. Kolegija laiko, kad apeliacinės instancijos teismas nepaneigė apygardos teismo išvados, kad R. Pakso susitikimai su M. Laurinkumi, įvykę 2003 m. kovo 16 d., o su J. Borisovu – 2003 m. kovo 17 d., laikytini atsitiktiniais sutapimais. R. Paksas, 2004 m. balandžio 22 d. papildomai apklaustas byloje kaip liudytojas, parodė, kad jo ir J. Borisovo 2003 m. kovo 17 d. įvykęs susitikimas prieš tai buvo atidėliojamas, nes pats R. Paksas buvo išvykęs pailsėti (T. 1, b. l. 139). Kaip matyti iš J. Borisovo ir A. Zatonskajos telefoninio pokalbio, vykusio 2003 m. kovo 4 d., 10 val. 43 min., išklotinių, susitikimas su R. Paksu buvo planuojamas jau tuo metu: „Labai susijaudino, sako, davaj – ko mes čia tempsim iki šeštadienio, davaj anksčiau, trečiadienį“ (T. 2, b. l. 105). Taip pat apie ketinimus susitikti su R. Paksu J. Borisovas kalba ir kituose pokalbiuose su A. Zatonskaja, vykusiais: 2003 m. kovo 5 d., 10 val. 17 min.: „Reiškia, mūsų draugas čia vėl kažko pradėjo pliurpti, reiškia, tai pas mane, tai dabar pas jį...tai kažkoks tenisas...susitikimas?...šiandien – bet ne ten, o dabar pas jį...nes dabar jis aiškiai bijo važiuoti pas mane“ (T. 2, b. l. 106–112), 2003 m. kovo 8 d., 10 val. 44 min.: „...nori čia su manim pasikalbėti...na nieko, mes rytoj išsiaiškinsime...jis paprašė atidėti savaitei...“ (T. 2, b. l. 115-119), 2003 m. kovo 16 d., 19 val. 09 min.: „Ir jis atsisakė šiandien su manim susitikti...Bet jis neatsisakė visiškai?...Ne. Rytoj septintą valandą mes su juo susitiksime...“ (T. 2, b. l. 119-127). Telefoninių pokalbių su A. Drakšu, vykusių 2003 m. kovo 16 d. 15 val. 12 min. ir 17 val. 55 min., metu J. Borisovas užsimena, kad R. Paksas nuolat atidėlioja judviejų susitikimą: „...mes šiandien planavome susitikti...reiškia, jis atidėjo susitikimą...prašė manęs rytoj, septintą vakare...susitikti pas jį...jis dabar atidėlioja klausimą iki rytojaus, iki septynių vakaro...aš jam sakau, susitikim, pasikalbėkim. Štai dabar jis skambina – nereikia...Jura, šeštadienį ryte.... Ryte nėra – išvyko. Na gerai, sekmadienį vakare, pirmadienį...sekmadienis praeina, šeštadienį turim susitikti – nesusitinkam, pirmadienį...“ (T. 2, b. l. 143-154). Viename iš pokalbių su V. Sirvydžiu, vykusiu 2003 m. kovo 15 d., 10 val. 35 min., J. Borisovas taip pat kalba, kad R. Paksas atidėlioja jų susitikimą: „Mes šiandien turėjome su juo susitikti. Ryte nepasirodė“ (T. 2, b. l. 199-201). Taigi jau 2003 m. kovo 15 d. J. Borisovas planavo susitikti su R. Paksu, tuo tarpu M. Laurinkus su R. Paksu susitiko ir pokalbių išklotines pateikė tik 2003 m. kovo 16 d.

Iš M. Laurinkaus parodymų ikiteisminiame tyrime ir teisme darytina išvada, kad 2003 m. kovo 16 d. M. Laurinkaus vizitas pas R. Paksą į namus buvo suderintas prieš kelias dienas. M. Laurinkus 2003 m. gruodžio 16 d. apklaustas kaip liudytojas, parodė, kad „paskambino R. Paksui 2003 m. kovo 14–15 dienomis ir pasakė, kad nori susitikti, nes turi skubios informacijos. Nieko konkretaus, suprantama, nepasakojo. R. Paksas pasakė, kad savaitgaliui išvažiuoja prie jūros, todėl pasiūlė susitikti, jei skubus reikalas sekmadienį“. 2003 m. kovo 16 d. M. Laurinkus telefonu patikslino susitikimo datą – 2003 m. kovo 16 d. vakarą apie 18–20 val. (T. 1, b. l. 157–159). Be to, kaip matyti iš M. Laurinkaus parodymų, R. Paksas nežinojo, kad vizito metu jam bus pateiktos J. Borisovo telefoninių pokalbių su A. Zatonskaja ir A. Potninu išklotinės. Byloje nėra duomenų, kad M. Laurinkui 2003 m. kovo 17 d. vakare išėjus iš R. Pakso namų, pastarasis kur nors važiuotų ar skambintų J. Borisovui, nors liudytojas M. Laurinkus 2003 m. gruodžio 16 d. vykusios apklausos metu parodė, kad jis R. Paksui paliko pokalbių išklotines. Byloje nėra duomenų, kad po M. Laurinkaus vizito būtų užfiksuoti R. Pakso pokalbiai su J. Borisovu (nors tuo metu buvo vykdoma jo telefoninių pokalbių kontrolė) ar kitais asmenimis. Byloje nėra duomenų ir apie R. Pakso telefoninius pokalbius ar susitikimus su A. Drakšu po susitikimo su M. Laurinkumi.

Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas visus šiuos teisiškai reikšmingus įvykius, t. y. 1) Jurijaus Borisovo 2003 m. kovo 17 d. 17 val. 02 min. įvykusi pokalbį su V. Sirvydžiu, kuriame yra žodžiai: „šiandien aš sužinosiu, lyg ir visi mūsų pokalbiai įrašinėjami“, 2) Jurijaus Borisovo 2003 m. kovo 18 d. 11 val. 50 min. telefoninį pokalbį su A. Zatonškaja, 3) J. Borisovo po 2003 m. kovo 18 d. 11 val. 50 min. pokalbio su A. Zatonškaja telefono 8 612 29500 nenaudojimą, vertino kaip vieno su kitu tarpusavyje priežastiniu ryšiu susijusių ir vienas kitą sąlygojusių įvykių grandinę ir padarė išvadą dėl R. Paksui inkriminuotos veikos padarymo. Kartu naikindamas Vilniaus apygardos teismo nuosprendį apeliacinės instancijos teismas nuosprendyje nurodė, kad „apygardos teismas, išteisindamas R. Paksą dėl valstybės paslapties atskleidimo, byloje surinktus jam pareikštus įtarimus patvirtinančius duomenis bei teisme patikrintus kaltę pagrindžiančius įrodymus vertino atsietai vienus nuo kitų, todėl sumenkino jų įrodomąją reikšmę ir pripažino juos abejonę keliančiais įrodymais, o abejones įvertinęs kaltinamojo naudai, padarė išvadą, kad R. Pakso kaltė neįrodyta. Apeliacinio teismo teisėjų kolegijos nuomone, toks įrodymų vertinimas prieštarauja baudžiamojo proceso normoms, o jais pagrįstos išvados neatitinka faktinių bylos aplinkybių”.

Remdamasi aukščiau išdėstytais įstatymo reikalavimais, teisiškai reikšmingais faktais ir motyvais, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija daro išvadą, kad Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegijos padaryta tokia išvada neginčijamai nepatvirtinama kita bylos medžiaga. Išvada padaryta Apeliaciniam teismui vertinant įrodymus atsietai nuo kitos bylos medžiagos ir neišplaukia iš bylos aplinkybių visumos. Todėl išplėstinė septynių teisėjų kolegija laiko, kad ne apygardos teismo, o apeliacinės instancijos teismo padarytas įrodymų vertinimas nesilaikant baudžiamojo proceso normų (BPK 20 straipsnio 5 dalis), o jais pagrįstos išvados neatitinka faktinių bylos aplinkybių.

Nors BK 125 straipsnyje numatyta nusikaltimo sudėtis asmens baudžiamąją atsakomybę sieja kaip su tyčine, taip ir su neatsargia kaltės forma, apeliacinės instancijos teismas Rolando Pakso veiksmus pripažino padarytais tiesiogine tyčia. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje nustatyta, kad „Rolandas Paksas pripažino supratęs, kad iš VSD direktoriaus M. Laurinkaus gavo valstybės paslaptį sudarančią informaciją, nes pateiktos telefoninių pokalbių išklotinės buvo pažymėtos slaptumo žyma „Slaptai“, ir žinojęs, kad už tokios informacijos atskleidimą numatyta baudžiamoji atsakomybė. Nors Rolandas Paksas nepripažįsta atskleidęs valstybės paslaptį Jurijui Borisovui, tačiau, kaip jau minėta, Apeliacinio teismo teisėjų kolegija laiko tai įrodyta. Rolandas Paksas nusikaltimą padarė suvokdamas pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir jis norėjo taip veikti turėdamas tam motyvą bei siekdamas konkrečių tikslų. Teismas tyčinę kaltę motyvuoja taip: iš byloje esančių telefoninių pokalbių turinio akivaizdžiai matyti buvus Rolando Pakso pažadui paskirti Jurijų Borisovą Respublikos Prezidento patarėju ir Jurijaus Borisovo aktyviam spaudimui šį pažadą vykdyti. Iš šių aplinkybių išplaukia ir Rolando Pakso nusikalstamos veikos padarymo motyvai ir tikslas. Iš telefoninių pokalbių turinio taip pat matyti, kad Rolandas Paksas atidėliojo susitikimus su Jurijumi Borisovu, vengė įvykdyti pažadą, tačiau 2003 m. kovo 17 d. vakare susitikimo su juo metu privalėjo pasiaiškinti dėl sprendimo priėmimo vykdant pažadą vilkinimo, iki tol nemotyvuoto jo atidėliojimo, taip pat pasiekti, kad Jurijus Borisovas atsisakytų ketinimų tapti Respublikos Prezidento patarėju. Kartu jis siekė ir apsaugoti save nuo nepageidaujamos informacijos atskleidimo iš Jurijaus Borisovo pusės. Kolegija daro tokias išvadas įvertinusi 2003 m. kovo 18 d. Jurijaus Borisovo ir A. Zatonškajos telefoninio pokalbio turinį. Šiame pokalbyje Jurijus Borisovas pasakė „trumpai sakant situacija tokia – į Prezidentūrą aš neinu ir apskritai politikoje manęs net arti nėra ... tai yra aš rūpinsiuosi savo verslu, o į politiką manęs, tarkim taip, neįleido ir neįleis, taip sakant...“. Akivaizdu, kad Jurijui Borisovui susitikimo su Rolandu Paksu 2003 m. kovo 17 d. vakare buvo paaikškinta sprendimo neskirti jo Respublikos Prezidento patarėju priežastis, kurią R. Paksas motyvavo atskleisdamas Jurijui Borisovui svarbius faktus ir valstybės paslaptį turinčią informaciją. Tokiu būdu Rolandas Paksas neužtikrino valstybės paslapties apsaugos ir tyčia pažeidė paslapčių

saugojimo taisyklės, o Jurijus Borisovas sužinojo valstybės paslaptį sudarančią informaciją dėl Rolando Pakso kaltės”.

Teisėjų kolegija laiko nepakankamai pagrįsta įrodymais ir tą Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendžio dalį, kurioje konstatuojama tyčinė R. Pakso kaltė dėl valstybės paslapties paviešinimo. Iš apeliacinės instancijos teismo pateiktų motyvų neišplaukia tokio turinio tyčinė kaltė, kuri numatyta BK 125 straipsnio sudėtyje. Teismo motyvai akivaizdžiai nepatvirtina nei veiksmų pavojingumo suvokimo, nei jų noro. Iš jų išplaukia tik visiems akivaizdžios išvados, kad R. Paksas suvokė, jog jam pateikta informacija sudaro valstybės paslaptį, tą patvirtino ir pats R. Paksas. Tačiau visi kiti jo kaltės argumentai, išdėstyti apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje, laikytini ne tyčios įrodymais, o tik teismo samprotavimais, kaip viskas galėjo būti. Nei R. Paksas, nei J. Borisovas ikiteisminiame tyrime bei teisme nepripažino, kad vienas atskleidė, o kitas sužinojo informaciją, sudarančią valstybės paslaptį. R. Paksas ir ikiteisminiame tyrime, ir teisme vienareikšmiškai teigė, kad jis suprato, jog M. Laurinkaus jam pateikta informacija sudaro valstybės paslaptį ir niekam jos neatskleidė. Tuo tarpu teismas nerado įtikinamų motyvų paneigti R. Pakso bei J. Borisovo parodymų. Neatsargios kaltės buvimo R. Pakso veikoje apeliacinės instancijos teismas net nesvarstė. Taigi apeliacinės instancijos teismas nustatydamas R. Pakso veikos subjektyviąją pusę netinkamai pritaikė Baudžiamojo kodekso 15 straipsnio 1 dalies 2 punktą, nes kaltę grindė ne įstatymo nuostatų reikalavimais, o bendro pobūdžio samprotavimais.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2003 m. birželio 20 d. nutarimo Nr. 40 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą“ 3.1.8 punkte teismams išaiškinta, kad apkaltinamasis nuosprendis negali būti grindžiamas prielaidomis, teismo išvados turi būti pagrįstos įrodymais, neginčijamai patvirtinančiais kaltinamojo kaltę padarius nusikalstamą veiką ir kitas svarbias bylos aplinkybes. BPK 305 straipsnio 4 dalis nurodo, kad nuosprendžio aprašomojoje dalyje turi būti nurodyti įrodymai, kuriais grindžiamos teismo išvados (BPK 305 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Nuosprendžio aprašomojoje dalyje pateikti įrodymai ir jų analizė neturi sukelti abejonių dėl nuosprendžio rezoliucinėje dalyje padarytų teismo išvadų, liečiančių asmens nusikalstamos veikos padarymo faktą ir BK specialiojoje dalyje numatytos nusikalstamos veikos sudėties buvimą jo padarytoje veikoje. Šiuo atveju Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinė septynių teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą, negali daryti vienareikšmės ir neginčytinos išvados, kad apeliacinės instancijos teismas įtikinamai ir neginčijamai paneigė Vilniaus apygardos nuosprendyje padarytą išvadą dėl BK 125 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo sudėties nebuvimo R. Pakso veikoje.

Pagal tą patį Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo 3.1.8 punktą abejonės aiškinamos kaltinamojo naudai tik tada, kai išnaudojus visas galimybes nepavyksta jų pašalinti. Šioje byloje dviejų instancijų teismai iš esmės išnagrinėjo baudžiamąją bylą ir priėmė dėl jos nuosprendžius. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija laiko, kad išnaudotos visos galimybės pašalinti abejones, todėl kolegija jas aiškina kasatoriaus Rolando Pakso naudai. Būtent taip vertino įrodymus Vilniaus apygardos teismas ir būtent taip jis aiškino juos išteisinamajame nuosprendyje.

Dėl anksčiau aptartų aplinkybių visumos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija daro išvadą, kad Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, nagrinėdama byla apeliacine tvarka, padarė esminius baudžiamojo proceso įstatymų pažeidimus, t. y. BPK 20 straipsnio, 276 straipsnio 4 dalies, 301 straipsnio 1 dalies ir 305 straipsnio 1 ir 4 dalies pažeidimus, kurie sukliudė apeliacinės instancijos teismui priimti teisingą nuosprendį ir netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą – BK bendrosios dalies 15 straipsnį, taip pat BK 125 straipsnio 1 dalį.

Dėl rėmimosi nuosprendyje Lietuvos Respublikos Seimo specialiosios tyrimo komisijos, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo bei apkaltos Seime išvadomis

Rolando Pakso padarytus tam tikrus veiksmus nagrinėjo bei vertino ir kitos Lietuvos Respublikos valstybės institucijos. Tai Lietuvos Respublikos Seimo specialioji tyrimo komisija, kuri 2004 m. vasario 19 d. išvadoje „Dėl siūlymo pradėti apkaltos procesą Lietuvos Respublikos Prezidentui Rolandui Paksui“ pripažino, kad Lietuvos Respublikos Prezidentas Rolandas Paksas „sąmoningai leido Jurijui Borisovui suprasti, kad dėl jo teisėsaugos institucijos atlieka tyrimą ir vykdo jo pokalbių telefonų kontrolę“. Tą patį faktą Prezidento Rolando Pakso veiksmų atitiktis Lietuvos Respublikos Konstitucijai požiūriu nagrinėjo ir vertino Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2004 03 31 išvadoje „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento Rolando Pakso, kuriam pradėta apkaltos byla, veiksmų atitiktis Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ padaręs iš esmės tokias pat išvadas. Vilniaus apygardos teismas priimdamas nuosprendį, nesirėmė jais kaip įrodymais. Teismas pagrįstai pažymėjo, kad „tiek Specialiosios tyrimo komisijos išvada, tiek Lietuvos Konstitucinio teismo išvada, tiek Lietuvos Respublikos Seimo sprendimas negali nulemti teismo, nagrinėjančio kaltinamojo Rolando Pakso baudžiamosios atsakomybės klausimą išvadų“. Tokia apygardos teismo išvada atitinka Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio ir Baudžiamojo proceso kodekso 20 straipsnio nuostatas, kad vertinant kaltinamojo baudžiamosios atsakomybės klausimą, asmens kaltumą, ištyrus faktinius bylos duomenis, gali vertinti tik tai nagrinėjantis teismas, ir įrodymus teisėjai vertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiu ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaujantis tik įstatymu“.

Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegija, vieną vertus, pritarusi tokiam apygardos teismo požiūriui, kartu pareiškė nesutikimą su apygardos teismo teiginiu „neva, sprendžiant Lietuvos Respublikos Prezidento Rolando Pakso konstitucinės atsakomybės apkaltos proceso tvarka klausimą, faktiniai duomenys dėl valstybės paslapties išdavimo (turėtų būti atskleidimo) buvo interpretuojami laisviau“. Toks teiginys, apeliacinės instancijos teismo manymu, „laikytinas nepagrįstu teismo samprotavimu menkinančiu minėtų išvadų reikšmę“. Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegija nurodė, kad „tiek Lietuvos Respublikos Seimo specialiojoje tyrimo komisijoje, tiek Lietuvos Respublikos Konstituciniame Teisme duomenys dėl valstybės paslapties atskleidimo buvo tiriami laikantis įstatymų nustatytos tvarkos, liudytojai buvo apklausiami pagal baudžiamojo proceso įstatymų reikalavimus, t. y. jie buvo išpėjami dėl atsakomybės už atsisakymą arba vengimą duoti parodymus bei už žinomai melagingų parodymų davimą. Įstatymo nustatyta tvarka ir teisėtai gauti duomenys yra įrodymai baudžiamajame procese (BPK 20 str. 1, 4 d.). Todėl tiek Lietuvos Respublikos Seimo specialioji tyrimo komisija, tiek Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo išvadas dėl valstybės paslapties atskleidimo pagrindė ne „faktinius duomenis interpretuodami laisviau“, o teisėtai gautais ir patikrintais įrodymais. Šie visi įrodymai buvo tiesiogiai tirti bylą nagrinėjant pirmosios bei apeliacinės instancijos teismuose. Kolegija (Apeliacinio teismo) Lietuvos Respublikos Seimo specialiosios tyrimo komisijos ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išvadas vertina ta apimtimi, kiek jos atitinka bylos teismo nagrinėjimo metu ištirtais įrodymais nustatytas faktines bylos aplinkybes“. Nors apeliacinės instancijos teismas nuosprendyje daug dėmesio skyrė apygardos teismo padarytam minėtų aplinkybių vertinimui ir iš principo nesutiko su apygardos teismo išvadamis, ši Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegijos nuosprendžio dalis nėra aiškiai suformuluota ir dėl to gali kilti klausimų, ar apeliacinės instancijos teismas priimdamas nuosprendį nesirėmė kitų institucijų padarytais įrodymų vertinimais bei išvadamis dėl šioje baudžiamojoje byloje nagrinėjamų faktų, jų netirdamas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija pažymi, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, Lietuvos Respublikos Seimo sudaromų komisijų ir bendrosios kompetencijos teismų funkcijos yra aiškiai atribotos Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose.

Pagal Seimo statuto 231 straipsnį Seimo specialioji tyrimo komisija sudaroma pateiktų siūlymų pradėti apkaltos procesą pagrįstumui iširti bei išvadai dėl pagrindo pradėti apkaltos procesą parengti. Tai reiškia, kad šiai komisijai yra pavesta atlikti parengiamąjį darbą, kai siekiama išspręsti Lietuvos Respublikos Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytų asmenų konstitucinės

atsakomybės klausimą. Seimo specialiajai tyrimo komisijai nesuteikti jokie įgaliojimai spręsti asmenų baudžiamosios atsakomybės klausimus.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo priedermė, funkcijos ir įgaliojimai įtvirtinti Lietuvos Respublikos Konstitucijos VIII skirsnyje „Konstitucinis Teismas“. Pagal Konstituciją Konstitucinis Teismas sprendžia ar įstatymai ir kiti Seimo aktai neprieštarauja Konstitucijai arba įstatymams (Konstitucijos 102 straipsnis). Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas klausimą dėl valstybės paslapties neišsaugojimo nagrinėjo ne kaip baudžiamąją bylą, taigi net ir tuo atveju, jei procesas Konstituciniame Teisme vyko atsižvelgiant į BPK nuostatas, tai jokių būdu neatleidžia nei pirmosios instancijos, nei apeliacinės instancijos teismo nuo tų pačių aplinkybių įrodinėjimo baudžiamojo proceso įstatymų nustatyta tvarka ir neleidžia jų įrodytumo prezumpcijos, padarant išvadą, perkėlus jas iš kitų institucijų sprendimų. Tokie reikalavimai baudžiamajam procesui bei nuosprendžiui numatyti BPK 301 straipsnyje. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas nagrinėjo šešis kaltinimus Rolandui Paksui, be kitų kaltinimų, valstybės paslapties apsaugos neužtikrinimą. Tačiau minimus faktus Konstitucinis Teismas nagrinėjo ne Baudžiamojo kodekso 125 straipsnio 1 dalies požiūriu, o dėl Seimo 2004 m. vasario 19 d. nutarime „Dėl kreipimosi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą“ kuriuo kreipėsi į Konstitucinį Teismą prašydamas pateikti išvadą, ar Respublikos Prezidento Rolando Pakso konkretūs veiksmai, nurodyti Specialiosios tyrimo komisijos išvadoje suformuluotuose kaltinimuose, prieštarauja Konstitucijai, požiūriu. Todėl šio teismo išvada, kad „Lietuvos Respublikos Prezidentas Rolandas Paksas „sąmoningai leido Jurijui Borisovui suprasti, kad dėl jo teisėsaugos institucijos atlieka tyrimą ir vykdo jo pokalbių telefonų kontrolę“ Baudžiamojo kodekso požiūriu nėra baudžiamoji teisinė veikos kvalifikacija ir nėra pakankama išvadai padaryti dėl asmens baudžiamosios atsakomybės. Kartu pažymėtina, kad teismų sistemą, funkcijas, įgaliojimus nustato Konstitucijos IX skirsnis „Teismas“. Pagal Konstitucijos IX skirsnio 109 straipsnį teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. Teismas Konstitucijos 109 straipsnio prasme tai apylinkės, apygardos, Lietuvos apeliacinis teismas ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Teisėjas ir teismai vykdydami teisingumą yra nepriklausomi.

Pagal BPK 366 straipsnio 1 dalį Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra kasacinės instancijos teismas, kasacine tvarka nagrinėjantis bylas dėl įsiteisėjusių nuosprendžių ir nutarčių, priimtų pirmosios instancijos teismuose ir apeliacinės instancijos teismuose apeliacine tvarka. Baudžiamosios bylos visuose bendrosios kompetencijos teismuose yra nagrinėjamos pagal BPK nustatytas taisykles. Visi įrodymai renkami, tikrinami ir vertinami pagal šio kodekso 20 ir kituose straipsniuose nustatytas taisykles. Pagal Konstituciją ir kitus Lietuvos įstatymus nustatytomis baudžiamojoje byloje aplinkybėmis laikomos tos, kurios remiasi įrodymais, surinktais laikantis Baudžiamojo proceso kodekso nuostatų.

Institucijų, nagrinėjančių asmenų konstitucinės atsakomybės klausimus, padarytos išvados neturi prejudicinės galios baudžiamąją bylą nagrinėjančiam teismui. Baudžiamąją bylą nagrinėjantis teismas toje byloje vykdo teisingumą ir pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 ir 109 straipsnius pats privalo ištirti visas reikšmingas aplinkybes ir nuspręsti: pirma, ar buvo padaryta nusikalstama veika, antra, ar baudžiamojon atsakomybėn traukiamas asmuo yra kaltas dėl tos veikos padarymo. Jokie kitų institucijų priimti sprendimai baudžiamąją bylą nagrinėjančio teismo nuo šių pareigų vykdymo neatleidžia.

Antra vertus, baudžiamosios ir konstitucinės atsakomybės skirtumai lemia tai, kad baudžiamąją bylą nagrinėjančių teismų sprendimai nekeičia, nenaikina ir neturi jokios kitokios įtakos sprendžiant konstitucinės atsakomybės klausimus kitų institucijų priimtiems sprendimams ir padarytomis išvadoms.

Kolegija laiko, kad vadovaujantis anksčiau išdėstytais motyvais Vilniaus apygardos teismo nuosprendžio motyvai dėl nesirėmimo priimant nuosprendį Lietuvos Respublikos Seimo specialiosios tyrimo komisijos ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išvadamis kaip įrodymu šioje baudžiamojoje byloje atitinka BPK reikalavimus.

Nenagrinėtini R. Pakso kasacinio skundo motyvai

Dalis kasacinio skundo motyvų liečia Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimu nustatytą – draudimą iki gyvos galvos būti renkamam Lietuvos Respublikos Prezidentu ir užimti tokias Konstitucijoje nurodytas pareigas, kurių ėjimo pradžia yra susijusi su Konstitucijoje numatytos priesaikos davimu. Kasatoriaus manymu, ji neatitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatų, ginančių nekaltumo prezumpciją (Konvencijos 6 straipsnio 2 dalis). Be to, kasatorius nurodo į paties Konstitucinio Teismo padarytą Konvencijos 7 straipsnyje įtvirtinto principo – nėra bausmės be įstatymo, pažeidimą, nes Konstitucinis Teismas nedarė jokių nuorodų į konkrečias materialinės teisės normas ir jomis nesirėmė nustatydamas tokį draudimą. Baudžiamojo proceso kodeksas nenumato Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kompetencijos Lietuvos Konstitucinio Teismo nutarimų ar išvadų atžvilgiu. Todėl šie kasacinio skundo motyvai nenagrinėtini nesant kasacinio bylos nagrinėjimo pagrindų.

Dėl prokuroro kasacinio skundo

Prokuroras kasaciniame skunde prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka dėl neteisėtai taikyto BK 36 straipsnio ir R. Pakso atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės. Kadangi kolegija sprendžia, kad Rolando Pakso veikoje nėra nusikaltimo, dėl kurio jis buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, sudėties, nėra pagrindo bylą perduoti Lietuvos apeliaciniam teismui bausmei skirti.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi BPK 382 straipsnio 1 ir 4 punktais,

n u t a r i a :

Panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 1 d. nuosprendį ir palikti galioti Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 25 d. nuosprendį be pakeitimų.

Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotojo kasacinį skundą atmesti.

Teisėjai

Albinas Sirvydis

Egidijus Bieliūnas

Valerijus Čiučiulka

Gintaras Goda

Rimantas Baumilas

Benediktas Stakauskas

Vytautas Piesliakas